

Rapportage van het onderzoek in het domein Educatie en Kunsten van Fontys Hogescholen

25 oktober 2019

Inhoud

Hoofdstuk 1

Kenmerken van het domein Educatie en Kunsten

1.1 Omvang

1.2 Positionering van de Instituten

1.3 De visie op praktijkgericht onderzoek bij de lectoraten in het domein

Hoofdstuk 2

Het BKO-kader en de evaluatie van het onderzoek in het domein

Hoofdstuk 3

Beschrijving en beoordeling van de lectoraten ten aanzien van de vijf standaarden

3.1 De lectoraten van FLOT

3.2 Het lectoraat van FLOS

3.3 Het lectoraat van OSO

3.4 Het lectoraat van FHKE

Hoofdstuk 4

Stand van zaken met betrekking tot het lectoraat van Fontys Hogeschool voor de Kunsten (in opbouw)

Hoofdstuk 5

Conclusie ten aanzien van het domein als geheel en eindoordeel

Aanbevelingen

Bijlagen

Bijlage 1 Curricula vitae commissieleden

Bijlage 2 Geraadpleegde documenten

Bijlage 3 Programma visitatie

Hoofdstuk 1

Kenmerken van het domein Educatie en Kunsten

1.1 Omvang

Het domein Educatie en Kunsten van Fontys Hogescholen omvat vijf Instituten die worden aangestuurd door een directeur. Elk instituut heeft zijn eigen geschiedenis. De Instituten zijn gevestigd in verschillende steden in Brabant en Limburg, echter de mate waarin zij zich richten op de regio verschilt. Fontys Lerarenopleiding Sittard (FLOS) bijvoorbeeld oriënteert zich (ook in zijn samenwerkingsverbanden) nadrukkelijk op Limburg, terwijl Fontys Hogeschool Kind en Educatie (FHKE) een groter verzorgingsgebied heeft met circa honderd partnerscholen.

Het betreft:

- * Fontys Lerarenopleiding Tilburg (FLOT)
- * Fontys Lerarenopleiding Sittard (FLOS)
- * Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg, met lesplaatsen in diverse plaatsen in het land waaronder Rotterdam, Nijmegen en Utrecht (OSO)
- * Fontys Hogeschool Kind en Educatie met Pabo-opleidingen in Eindhoven, 's Hertogenbosch, Tilburg, Veghel en Venlo (FHKE)
- * Fontys Hogeschool voor de Kunsten Tilburg (FHK)

De omvang van de Instituten en daarmee samenhangend het aantal lectoraten verschilt:

*Fontys Lerarenopleiding Tilburg (FLOT) omvat zeven lectoraten met zeven lectoren:

Gericht op vakdidactiek:

- Lectoraat Talendidactiek
- Lectoraat Bètadidactiek
- Lectoraat Didactiek van de gammavakken

Gericht op instituutsbrede thematiek:

- Lectoraat Beroepsethiek
- Lectoraat Technology-Enhanced Assessment
- Lectoraat Wendbare Onderwijsprofessionals
- Lectoraat Werkplekieren

* Fontys Lerarenopleiding Sittard (FLOS) heeft één lectoraat met één lector: Integratief Opleiden & Boundary Crossing

* Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg (OSO) heeft één lectoraat met één lector: Waarderen van diversiteit, gestart in 2017

* Fontys Hogeschool Kind en Educatie (FHKE) heeft één lectoraat waaraan twee lectoren verbonden zijn: Leren en Innoveren.

* Fontys Hogeschool voor de Kunsten Tilburg (FHK) onderzoekt momenteel de oprichting van een lectoraat, hiervoor is een research explorer aangesteld.

1.2 Positionering van de Instituten

De nota *Onderzoek en Kwaliteit Fontys Hogescholen (mei 2019)* geeft aan dat het College van Bestuur van Fontys Hogescholen in 2018 besloten heeft dat de Instituten intensiever moeten gaan samenwerken. Ook ten aanzien van onderzoek wordt, volgens dezelfde nota, meer samenhang op domeinniveau beoogd. Om die reden is bij deze externe onderzoeksevaluatie het domein als geheel als onderzoekseenheid gedefinieerd.

Tijdens de visitatie gaven directeuren (bij monde van de voorzitter van het domein) aan dat het woord 'domein' bij Educatie en Kunsten momenteel het beste kan worden opgevat als een samenwerkingsverband. Die samenwerking vindt op meerdere fronten plaats, zo hebben de Instituten gezamenlijk een loket gericht op de buitenschoolse markt (Pro Educatie), wordt er samengewerkt binnen het thema 'Learning Society' (onderdeel van het hogeschoolbrede programma TEC voor Society) en wordt er door lectoraten van de Instituten samengewerkt in (extern gesubsidieerde) projecten. Bij het aanvragen van nieuwe lectoraten vindt tussen de Instituten overleg plaats, dit vanuit de vraag hoe men kan komen tot goede lectoraatsthema's op domeinniveau en hoe een meer gezamenlijke focus bereikt kan worden.

Thans wordt er gestreefd naar intensivering van de samenwerking, meer synergie en het als domein meer naar buiten treden. Het domein wil, zo stelt het in zijn domeinreflectie, "een partner zijn in samen opleiden, professionaliseren en onderzoeken, een krachtige entiteit zijn met een zichtbare expertise, en een aanjager zijn van onderwijs- en systeemvernieuwingen in het educatieve veld".

Momenteel functioneren de directeuren (nog) niet als een Managementteam over het domein. Zij willen daar op termijn wel naar toe. De sturing op de lectoraten vindt nu dus nog vooral plaats op Instituutsniveau, wat tot gevolg heeft dat elk Instituut een eigen invulling van de lectoraten kent en dat per Instituut door de directeuren afspraken met de lectoren gemaakt worden.

1.3 De visie op praktijkgericht onderzoek bij de lectoraten in het domein

Alle lectoren in het domein hebben met elkaar gemeen dat ze hun praktijkgericht onderzoek ten goede willen laten komen aan de beroepspraktijk van de eigen docenten, (aanstaande) leraren en zittende leraren in het werkveld. Het bevorderen van een onderzoekende houding bij deze professionals is over de hele linie een van de kerndoelen.

Wat, hoe en wie de lectoraten precies willen bereiken verschilt per Instituut, en in het onderzoek zelf worden verschillende accenten gelegd. Ook m.b.t. de inrichting van de lectoraten, de (kwantitatieve) output van de lectoraten en de reikwijdte van de ontwikkelde inzichten en producten zijn er verschillen. Dit wordt beschreven in hoofdstuk 3.

Hoofdstuk 2

Het BKO-kader en de evaluatie van het onderzoek in het domein

Fontys Hogescholen heeft een commissie de opdracht gegeven het onderzoek van het domein Educatie en Kunsten te beoordelen volgens de kaders van het Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek (BKO 2016-2022). De commissie bestond uit drs. W. (Wim) Boomkamp, voorzitter, prof. dr. C (Cok) Bakker, lid, dr. J. (Jan) Berenst, lid, dr. P. (Peter) Swinnen, lid. Drs. A. (Alice) Boots fungeerde als secretaris. Een kort curriculum vitae van de commissieleden is opgenomen in bijlage 1.

Het BKO-kader geeft aan dat het aangrijpingspunt voor een externe evaluatie *een onderzoekseenheid* is. Het domein Educatie en Kunsten heeft ervoor gekozen de evaluatie op Instituutniveau te laten plaatsvinden. De commissie heeft daarom van elk Instituut een eigen Kritische Reflectie ontvangen, met daarbij een zogeheten ‘oplegger’: een domeinreflectie die per BKO-standaard een samenvattende schets bood m.b.t. doelen, werkwijze en resultaten van de lectoraten in het domein. In een digitaal dossier kreeg de commissie aanvullende documenten tot haar beschikking. Het betrof een selectie van key publicaties per Instituut, aanvullende documentatie zoals opgaven van publicaties, presentaties enzovoort, en beleidsstukken op het niveau van Fontys Hogescholen. Bijlage 2 bevat de documentatie die de commissie heeft ingezien.

Na afloop van de visitatie op 12 juni 2019¹ constateerden de voorzitter en de secretaris dat er in het domein weliswaar sprake is van een transitieproces naar meer samenwerking, maar dat de verschillen tussen de lectoraten wat betreft visie en uitvoering van onderzoek momenteel zeer groot zijn, groter dan in eerste instantie uit de ‘oplegger’ naar voren kwam. Zij hebben hieruit de conclusie getrokken dat de evaluatie de lectoraten te kort zou doen als deze alle Instituten en hun onderzoek in dit domein samenvattend onder één standaard zou beschrijven en beoordelen. Bovendien zou bij een samenvattende rapportage het oordeel per standaard uitkomen op een gemiddelde, waarbij het ene Instituut mogelijk onterecht mee zou kunnen gaan in een oordeel ‘voldoende’, en het andere onterecht in een oordeel ‘goed’. Toch werd van de commissie wel een oordeel op domeinniveau gevraagd. Uiteindelijk is ervoor gekozen de rapportage te verdelen in vier delen, namelijk voor elk Instituut een aparte rapportage met oordelen op de vijf standaarden. De rapportages zijn uiteraard beknopt. Het kader waarbinnen de visitatie plaatsvond, vier Instituten op één dag, bood niet meer mogelijkheden. De functie van deze rapporten is dus tweeledig: ze doen enerzijds recht aan de afzonderlijke lectoraten, en functioneren anderzijds als ‘onderlegger’ voor samenvattende conclusies en een oordeel op domeinniveau. Het lectoraat van het Instituut Fontys Hogeschool van de Kunsten, dat zich in een fase van kwartiermaken bevindt, valt buiten de BKO-rapportage en wordt apart behandeld.

---

¹ Het programma van de visitatie is opgenomen in bijlage 3.

De concept-rapportage is op 25 september 2019 aangeboden ter correctie van feitelijke onjuistheden. Het domein heeft hierop gereageerd. Het definitieve verslag verscheen op 25 oktober 2019.

Hoofdstuk 3

Beschrijving en beoordeling van de lectoraten ten aanzien van de vijf standaarden

3.1 De lectoraten van FLOT

Standaard 1

De onderzoekseenheid heeft een relevant, ambitieus en uitdagend onderzoeksprofiel en een onderzoeksprogramma met bijbehorende doelen die zijn geoperationaliseerd in een aantal indicatoren

Visie op praktijkgericht onderzoek

FLOT (Fontys Lerarenopleidingen Tilburg) beschouwt onderzoek op de eerste plaats als een professionele leerstrategie wat inhoudt dat onderzoek in het kader staat van het ontwikkelen van het onderzoekend vermogen en het eigen professioneel handelen van docenten en aanstaande leraren. Het Instituut hanteert hiervoor de term 'praktijkonderzoek' en beschrijft zijn visie uitgebreid in het *Onderzoeksbeleidsplan FLOT 2018*. Het betreft een opvatting die door een toenmalige lector van FLOT is ontwikkeld, vervolgens is uitgebouwd en nog steeds heel kenmerkend is voor dit Instituut. Daarmee werkt deze opvatting ook sterk verbindend. Als tweede en derde doel van haar onderzoek noemt FLOT het leveren van een bijdrage aan de opleidings- en onderwijspraktijk en het leveren van een bijdrage aan de kennisbasis over leraren opleiden.

Onderzoeksvragen komen vooral tot stand middels ervaringen in de eigen lespraktijk op de lerarenopleiding en in wisselwerking met het werkveld dat bestaat uit scholen voor voortgezet onderwijs en mbo-scholen. Zo hebben begin 2019 FLOT en de partnerscholen overleg gevoerd over de afstemming van hun onderzoeksagenda's.

De zeven lectoren hebben binnen het gemeenschappelijk kader ieder voor zich een eigen programma en focus, waarbij gesteld kan worden dat de lectoraten Vakdidactiek almede Werkpleklers zich iets meer op de eigen opleidingen van het Instituut richten dan de andere lectoraten. Doelen staan onder meer beschreven in de lectoraatsaanvragen.

Om zoveel mogelijk aan te sluiten bij actuele ontwikkelingen en nieuwe problemen die zich voordoen, willen de lectoren hun programma van tevoren niet al te veel 'dichttimmeren'. Desgevraagd gaf de Instituutsdirecteur aan dat er maandelijks overleg plaatsvindt over de werkplannen, en dat zij erop stuurt dat er gewerkt wordt aan de drie opdrachten van praktijkgericht onderzoek.

Het werkplan van het lectoraat Werkpleklers 2018-2019 dat de commissie inzag gaf helder aan wat de activiteiten voor de komende periode waren. Van de andere lectoraten waren geen werkplannen in het dossier opgenomen.

In het gesprek met de lectoren werd duidelijk dat het kortlopende karakter van veel onderzoeken en de contextuele inbedding ervan het vaak moeilijk maakt om globalere plannen te maken.

Lectoren voeren veelvuldig overleg over (de resultaten van) hun onderzoek en het *Onderzoeksbeleidsplan 2018* van FLOT geeft ijkpunten bij de ambities van het onderzoek.

Voor het onderzoek van FLOT zijn Instituutsbreed echter nauwelijks kwantitatieve indicatoren/streefgetallen opgesteld voor de drie opdrachten van praktijkgericht onderzoek: onderwijs, beroepspraktijk en kennisontwikkeling.

Conclusie ten aanzien van standaard 1

De visie van de lectoren op hun invulling van praktijkgericht onderzoek (het werken aan praktijkproblemen in de opleidingen en de scholen) is heel sterk aanwezig bij zowel lectoren als docenten uit de kenniskringen. Deze is zonder meer stimulerend en relevant voor de eigen docenten van de FLOT-lerarenopleiding en ook voor het nabije werkveld. Hij sluit in dat opzicht ook aan bij de visie van Fontys Hogescholen op onderzoek. Daar werd tot enige jaren geleden van lectoren vooral gevraagd dat zij bijdroegen aan de kwaliteitsverhoging van het eigen onderwijs en de professionalisering van de docenten. Dat FLOT zich ook op het werkveld richt, sluit eveneens aan bij de meer recente koerswijziging binnen Fontys Hogescholen waarin de hogeschool meer betekenis voor de regio wil krijgen.

Onderzoek vindt vooral plaats binnen het eigen Instituut en in co-creatie met het werkveld. De lectoraten van FLOT sluiten met dat laatste aan bij het inzicht dat ten aanzien van het opleiden van leraren steeds meer veld wint, namelijk dat opleiden het beste plaats kan vinden in samenwerking met de beroepspraktijk ('Samen opleiden'). Stakeholders uit het werkveld met wie de commissie sprak, gaven aan dat de lectoren een impuls aan vernieuwing op hun scholen geven en bijdragen aan het ontstaan van een onderzoekende houding bij leerkrachten binnen hun school.

Desgevraagd werd tijdens de visitatie gesteld dat praktijkonderzoek kan leiden tot breder toepasbare kennis en dus bijvoorbeeld ook tot een publicatie, maar dat dit niet het eerste doel is. Wat dat betreft signaleert de commissie een zekere frictie tussen de in de gesprekken tijdens de visitatie nadrukkelijk uitgedragen visie op praktijkgericht onderzoek ("wij zijn geen onderzoekers maar onderzoekende" en "praktijkonderzoek is de kern van ons onderzoek, publiceren is een bijvangst") en de in de portfolio's opgenomen onderzoeksresultaten van enkele lectoraten. Vanuit de meer generiek gerichte lectoraten Beroepsethiek en Technology-Enhanced Assessment bijvoorbeeld wordt betrekkelijk veel gepubliceerd, ook in buitenlandse tijdschriften, terwijl vanuit andere lectoraten (bijna) alleen gepubliceerd wordt in vaktijdschriften. Overigens wordt daarin ook regelmatig verslag gedaan van praktijk(gericht)

onderzoek en kent bijvoorbeeld het *Tijdschrift voor Lerarenopleiders* ook een beperkte vorm van peer-review reviewing, hoewel dit tijdschrift als echt anders (minder) kan worden beschouwd dan een doorsnee wetenschappelijk tijdschrift. Het *Onderzoeksbeleidsplan FLOT 2018* geeft ook aan dat men meer dan voorheen de onderzoeksresultaten wil gaan delen met derden en daarbij ook denkt aan (wetenschappelijk) publiceren. Kortom, er lijkt binnen het Instituut enige onduidelijkheid te bestaan omtrent de aard van het onderzoek dat binnen de lectoraten zou moeten worden uitgevoerd. In dat opzicht lijkt het gebruik van de term ‘praktijkonderzoek’ - in plaats van ‘praktijkgericht onderzoek’ - ook indicatief, en zowel betrekking te hebben op wat veelal ‘actie-onderzoek’ wordt genoemd als op ‘design (based) research’. Het eerste type is sterk gericht op de oplossing van incidentele problemen vanuit de praktijk zelf, en niet of nauwelijks gericht op de ontwikkeling van (praktijk)kennis in algemenere zin, zoals dat in DBR-onderzoek veelal wel het geval is ². De commissie heeft de indruk dat er veel actie-onderzoek plaatsvindt, waarbij de versterking van de beroepspraktijk wel in het oog wordt gehouden, maar slechts in beperkte zin sprake is van kennisontwikkeling (zoals omschreven in het Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek) en er niet op de gebruikelijke manier wordt bijgedragen aan de ‘body of knowledge’ zoals die in de onderwijskunde en pedagogiek op gebruikelijke wijze via wetenschappelijke publicaties is opgebouwd.

De commissie heeft begrepen dat er op het Instituut sprake is van een transitie. Het Instituut wil het aantal lectoraten terugbrengen tot vier en de nu zeer beperkte facilitering per lectoraat verhogen. De commissie beveelt aan te kijken naar het onderzoek als geheel en daarbij de positionering van de lectoraten ten opzichte van andere lerarenopleidingen mee te nemen. Ze vindt dat FLOT m.b.t. de thema’s van het lectoraatsonderzoek geen duidelijk profiel heeft. Het onderzoeksveld onderscheidt zich niet van andere lerarenopleidingen in den lande die ook onderzoek doen naar onderwerpen als vakdidactiek, werkplekieren enzovoort en dezelfde algemene doelen voor de lerarenopleiding nastreven.

Het domein Educatie en Kunsten binnen Fontys Hogescholen biedt een rijk palet aan onderzoek en het is wat de commissie betreft dan ook aanbevelenswaardig bij de herschikking van de lectoraten te kijken of er interessante combinaties van onderzoeksthema’s en -aanpakken mogelijk zijn, bijvoorbeeld het combineren van werkplekieren en diversiteit. De commissie ziet tussen de lectoraten van het domein nog relatief weinig samenhang. Ze staan overduidelijk nog aan het begin van samenwerking binnen het domein wat betreft visie op onderzoek, wijze van presenteren van onderzoek en de aanpak van reviews.

Dat de lectoren van FLOT hun doelen niet uitgewerkt hebben in een strak omschreven meerjarenprogramma en ook geen kwantitatieve streefdoelen hebben voor de drie opdrachten van praktijkgericht onderzoek, heeft wat de commissie betreft enerzijds een positieve kant. De lectoren hebben dan immers veel professionele ruimte en kunnen afhankelijk van de onderzoeksvragen die zich voordoen zelf keuzes maken in het initiëren en ontwikkelen van

---

² Zie ook de publicaties van Andriessen, en Verschuren, maar vooral het zeer heldere artikel van Catherine Snow (2015), ‘Rigor and Realism: Doing Educational Science in the Real World’, *Educational Researcher*, Vol. 44 No. 9, pp. 460–466.

activiteiten. Het betekent tegelijkertijd dat er in dit Instituut geen bottomline is ten aanzien van de na te streven output. De commissie tekent hierbij aan dat die indicatoren tot op heden ook niet binnen Fontys Hogescholen zijn opgesteld en niet van de lectoren werden gevraagd. De commissie heeft begrip voor de behoefte aan planningsruimte van de lectoren en de wil het programma niet voor meerdere jaren 'dicht te willen timmeren'.

Desalniettemin beveelt zij het Instituut aan het voornoemde transitieproces aan te grijpen voor het opstellen van indicatoren, omdat dit de sturing op resultaten vergemakkelijkt.

De indicatoren zouden zich dan in ieder geval op de ondergrens van de te leveren prestatie over de planningsperiode moeten richten.

Oordeel ten aanzien van standaard 1

Voldoende

Standaard 2

De wijze waarop de eenheid is georganiseerd, de inzet van mensen en middelen en de interne en externe samenwerkingsverbanden, netwerken en relaties maken de realisatie van het onderzoeksprofiel mogelijk

Het Instituut FLOT heeft gekozen voor zeven lectoraten om zoveel mogelijk onderzoeksthema's aan te kunnen snijden. De zeven lectoren hebben gezamenlijk 2,9 fte tot hun beschikking, wat neerkomt op gemiddeld 0,4 fte per lector. De docenten in de kenniskringen hebben gezamenlijk ook 2,9 fte tot hun beschikking, wat neerkomt op 0,07 fte per onderzoeker voor de (doorgaans) veertig kenniskringleden (op jaarbasis).

De geringe omvang van de te besteden tijd kwam tijdens de visitatie meermaals ter sprake. Desgevraagd gaf de Instituutsdirecteur aan dat het aan de lectoren is hoe zij hun kenniskring samenstellen. De commissie begreep dat het onderzoek gericht is op kort tot zeer kort lopende projecten, en dat de tijd die een docent-onderzoeker dan krijgt ook betrekkelijk kort is.

De commissie kreeg het beeld dat docent-onderzoekers van FLOT positief met de beperkte formatie omgaan en eigen initiatief aan de dag leggen om soms extra uren bij elkaar te sprokkelen. Zo gaven zij tijdens de visitatie meermaals aan dat zij hun professionaliseringsuren inzetten en dat voor het begeleiden van onderzoek (deels) onderwijstijd wordt gebruikt. Gecombineerd met het feit dat ze ook eigen tijd in het onderzoek steken, heeft dit tot gevolg dat het aantal uren dat ze per saldo aan onderzoek besteden toch groter is dan op papier staat.

Desgevraagd gaf een van de docent-onderzoekers aan dat er soms sprake is van gebrek aan continuïteit, omdat een onderzoeksplaats na verloop van tijd weer moet worden afgestaan aan een andere medewerker. Tegelijkertijd heeft deze opzet ook positieve kanten, zo stelde een andere docent-onderzoeker: zo krijgen veel docenten de kans om iets aan het als noodzakelijk

ervaren praktijkonderzoek te doen en is de kans op doorwerking van het lectoraatsonderzoek in de opleidingen groter. Lectoren sloten zich bij deze visie aan en zijn tevreden over deze opzet. Zij zijn van mening dat er geen sprake is van versnippering in het onderzoek, maar dat deze opzet leidt tot veel kennis op kleine schaal.

Docent-onderzoekers worden aangezocht via een oproep en meldden te denken dat een goede motivatie veel gewicht in de schaal legt bij een eventuele aanstelling. Lectoren vulden aan dat men graag docenten heeft die een spilfunctie in de opleiding hebben (bijvoorbeeld lid van een curriculumcommissie) en dat er een spreiding van de onderzoekers over de opleidingen moet zijn. Onder de onderzoekers bevinden zich docenten die gepromoveerd zijn, maar zij hebben in het verlengde van hun promotie verder niet of nauwelijks ruimte om onderzoek te doen.

Het Instituut heeft geen personeelsbeleid voor gepromoveerde onderzoekers, en ook geen promovendibeleid. Dat heeft enerzijds te maken met het feit dat Fontys Hogescholen zo'n beleid niet heeft ontwikkeld. Binnen het decentrale besturingsmodel kan een Instituut daar echter ook zelf een beleid op maken. Desgevraagd werd door de Instituutsdirecteur aangegeven dat daar geen middelen voor zijn. De betreffende onderzoekers hebben hun proefschrift in eigen tijd geschreven, of bijvoorbeeld met behulp van een NWO-promotiebeurs voor leraren. Deze postdocs hebben, naar het zich laat aanzien, dezelfde taken als andere docent-onderzoekers zoals het begeleiden van studenten bij (afstudeer)onderzoek (in bachelor- en masteropleidingen) en het uitvoeren van onderzoeksprojecten in samenwerking met het regionale werkveld.

In de meeste kenniskringen van FLOT participeren naast FLOT-medewerkers ook onderwijsprofessionals van buiten het domein, veelal vo- en mbo-leraren, maar soms ook medewerkers van andere Fontys Instituten. Op die manier is de samenwerking met externe partners structureel geborgd. Sommige lectoraten hebben naast hun 'binnenkring' (van lectoren en docent-onderzoekers) een aparte 'buitenkring' (die naar de commissie begreep als een klankbordgroep functioneert). Zij gaven aan dat een mooie opzet te vinden.

Alle lectoren werken structureel samen met (leraren van) vo- en mbo-scholen in Zuid-Nederland. Verder is er samenwerking met hogescholen en universiteiten en zijn er contacten in het landelijke opleiderscircuit. Binnen Fontys Hogescholen wordt samengewerkt in het kader van het thema 'Learning Society', onderdeel van het programma TEC for society. Lectoren beleggen regelmatig intervisie-bijeenkomsten.

Over de hele linie hebben de lectoraten in dit Instituut betrekkelijk weinig externe inkomsten. Er is beperkt geld uit de derde geldstroom verworven, en er zijn in het geheel geen subsidies uit de tweede geldstroom binnengehaald. Desgevraagd antwoordde de directie dat hier op gestuurd wordt, maar dat er binnen het Instituut op dit punt geen geschiedenis is en dat de lectoren binnen hun aanstelling van 0,4 fte weinig mogelijkheden hebben voor het schrijven van aanvragen.

Conclusie ten aanzien van standaard 2

De commissie ervaart de onderzoekers als een krachtige groep die overtuigd is van zijn visie. De samenwerking met het werkveld is uitstekend (zie ook standaard 4). In weerwil van wat FLOT zelf vindt, is de commissie van mening dat bij de huidige organisatie van het onderzoek in FLOT het gevaar dreigt van versnippering en gebrek aan continuïteit en dat hoogstens 0,1 fte voor een medewerker gedurende hooguit één jaar, te weinig is om iets meer dan kortlopend actie-onderzoek te doen. De commissie realiseert zich dat deze bevinding het gevolg is van het uitgangspunt binnen FLOT dat zoveel mogelijk docenten in aanraking zouden moeten kunnen komen met onderzoek en dat het onderzoek liefst brede delen van de opleiding moet afdekken.

In vergelijking met andere hogescholen is de formatie per onderzoeker echter zeer karig. De commissie vindt het wenselijk dat er meer massa per lectoraat komt en juicht het daarom toe dat recent is besloten het aantal lectoraten terug te brengen tot vier. De commissie gaat er van uit dat de directie bij deze herstructurering ook de facilitering van het onderzoek op het Instituut kritisch zal bezien. Het zou kunnen dat de facilitering voor deze vier lectoraten dan wordt uitgebreid en dat dit zal leiden tot omvangrijker onderzoeksaanstellingen voor participerende docent-onderzoekers.

Dat docent-onderzoekers op dit moment zelf tijd bijeenprokkelen pleit zeer voor hun motivatie, maar de commissie vindt dit in feite onacceptabel, want het lijkt een situatie in stand te houden waarin feitelijk sprake is van te weinig middelen voor de docent-onderzoekers.

In de toekomst is binnen Fontys Hogescholen het streven dat praktijkgericht onderzoek gaat beschikken over om 10% van de middelen, waarvan 4% zelf geacquireerd zal moeten worden. Dat lijkt de commissie in het licht van de geschiedenis van dit Instituut, een zware opgave. De vigerende visie op onderzoek in het Instituut FLOT heeft nu veel rendement voor de eigen opleidingen en het nabije werkveld. Echter, deze heeft ook tot gevolg dat er binnen het Instituut geen cultuur is (geweest) waarin expliciet gekoerst is op een herkenbaar profiel voor het onderzoek van FLOT, externe naamsbekendheid en een positie in het domein. Voor het schrijven van subsidie-aanvragen was naar verluidt geen tijd. FLOT heeft naar het zich laat aanzien genoeg onderzoekspotentie en -capaciteit (waaronder gepromoveerde onderzoekers) in huis, maar maakt hier in de huidige situatie onvoldoende gebruik van. Daarmee bedoelt de commissie dat gepromoveerden zouden kunnen worden ingezet voor het schrijven van subsidie-aanvragen en het deelnemen aan projecten. Voorwaarde is dan wel, dat de beschikbare tijd voor de onderzoekers anders wordt verdeeld en dat er een discussie moet plaatsvinden over de mate waarin FLOT wil blijven inzetten op het huidige type praktijkonderzoek. Het is immers een feit dat voor het toegekend krijgen van subsidies ook een trackrecord met betrekking tot onderzoek en met betrekking tot publicaties meespeelt.

In de huidige situatie lijkt FLOT zich niet voldoende te kwalificeren voor het toegekend krijgen van subsidiegelden in een markt die zeer competitief is. Omdat bekend is dat het schrijven van aanvragen tijdrovend is en lang niet altijd succes heeft zou FLOT óók kunnen

overwogen om te onderzoeken of het met zijn onderzoeksmodel van praktijkonderzoek meer geld uit de particuliere markt kan halen, of in niches bij het (v)mbo.

Er zou in FLOT, maar ook in het domein Educatie en Kunsten, een personeelsbeleid moeten komen met een differentiatie aan onderzoeksfuncties. Wat de commissie betreft ligt hier nadrukkelijk ook een opgave op hogeschoolniveau.

Oordeel ten aanzien van standaard 2

Voldoende

Standaard 3

Het onderzoek in het domein voldoet aan de inhoudelijke en wetenschappelijke standaarden die in het vakgebied gelden voor onderzoek

FLOT heeft zijn visie op de kwaliteit van praktijkonderzoek beschreven in het *Onderzoeksbeleidsplan 2018* en gaat hier ook zijn Kritische Reflectie onder de kopjes ‘relevantie’ en ‘transparantie’ uitgebreid op in. De *Gedragscode Praktijkgericht onderzoek voor het hbo* en de vernieuwde *Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit* zijn diepgaand besproken.

Toetsing van de kwaliteit van het onderzoek vindt volgens de Kritische Reflectie plaats in congressen, in de praktijk van de eigen opleidingen en het werkveld en via reacties op publicaties. De commissie heeft geen documenten met procedures en protocollen aangetroffen. Tijdens de visitatie kwam naar voren dat er binnen FLOT veel intern overleg en intervisie is over de aanpak en kwaliteit van het onderzoek.

Het instrument peer-review was bij FLOT voor de individuele lectoraten voor het laatst ingezet in 2016. In april 2019 vond een peer-review plaats van de lectoraten FLOT en FLOS. Twee lectoren van Fontys Hogescholen bespraken als peers met een viertal lectoren van FLOT en de lector van FLOS het onderzoek. Dit review was deels geënt op vragen uit het BKO-kader. De vragen van de peers die in een rapportage van de bijeenkomst zijn opgenomen, waren naar het oordeel van de commissie zonder uitzondering relevant en adequaat en ook wel kritisch. Als lectoren op Fontys kenden de peers de materie goed en wisten ze waar de knelpunten zaten.

De commissie heeft een aantal publicaties van de lectoraten bekeken. Het betreft alleen vakpublicaties.

Het boek *Praktijkonderzoek als professionele leerstrategie* (door Fontys uitgegeven), samenstelling Bolhuis, S. (voormalig lector) en Kools, Q (lector), met bijdragen van lector Joosten-ten Brinke en enkele inmiddels ex-FLOT-onderzoekers, biedt een degelijke inleiding op dit onderwerp. Het boek bevat een theoretisch kader. Theorie wordt in de hoofdstukken gecombineerd met toegankelijke voorbeelden van uitgevoerd onderzoek.

Het door het Instituut voorgedragen artikel van Tuithof, H. e.a. (2018), 'Wat werkt als je samenwerkt' is een vakpublicatie vanuit het FLOT- lectoraat Didactiek van de gammavakken, gebaseerd op een onderzoek onder docenten op een 18-tal vo-scholen naar wat zij van samenwerking met andere (gamma-)vakken vinden en hoe ze die realiseren³. Het onderzoek is gebaseerd op interviews. Hoewel niet uitvoerig beschreven lijken de interviews - blijkens de rapportage in het rapport - op basis van een semi-gestructureerde manier van interviewen te zijn afgenomen. De rapportage in het rapport is dientengevolge helder en overzichtelijk. Het onderzoek lijkt zo ook te voldoen aan de standaarden voor dit type onderzoek, maar op basis van deze vakpublicatie is dat niet geheel duidelijk. Mocht dat het geval zijn, dan is het jammer dat er niet meer werk van de rapportage is gemaakt zodat het onderzoek (ook) in een peer-reviewed tijdschrift had kunnen worden gepubliceerd.

In de vakpublicatie in KLEIO7, die bestemd lijkt voor docenten, lerarenopleiders en vo-scholen, wordt een kort theoretisch kader geschetst rondom het concept 'Pedagogical Content Knowledge'. Dat begrip wordt gevuld en de componenten fungeren mede als basis voor de beschrijving van de onderscheiden vormen van samenwerking die in het onderzoek zijn gevonden. In het artikel worden een drietal voorbeelden van samenwerking (zoals die op drie verschillende scholen zijn aangetroffen) besproken. De consequenties ervan en de leerzaamheid van die variatie voor scholen en lerarenopleiders worden besproken. Daarmee is het artikel een mooi voorbeeld hoe een inventariserend onderzoek naar praktijken op scholen als basis kan fungeren voor verdere bewustmaking in zowel het veld als bij lerarenopleiders (en studenten). Het artikel laat ook de mogelijkheden en de problemen rondom vormen van samenwerking tussen vakgebieden in de school zien.

Conclusie ten aanzien van standaard 3

Dat de lectoraten vooral in vaktijdschriften (voor professionals uit het beroepenveld of zelfs 'leken') publiceren, en veel minder gericht zijn op wetenschappelijke publicaties, vloeit voort uit de visie op praktijkgericht onderzoek van deze lectoraten. Toch roept dit wat de commissie betreft de vraag op of de lectoraten hier geen taak laten liggen die zij, conform de drie doelstellingen van praktijkgericht onderzoek in het hbo, óók hebben, namelijk bijdragen aan het wetenschappelijk discours op de eigen themavelden. Inherent hieraan is het publiceren in wetenschappelijke, peer-reviewed tijdschriften. In die tijdschriften wordt ook de methodologische kwaliteit van het onderzoek kritisch onder de loep genomen en getoetst.

De lectoren van FLOT hebben een duidelijke visie op de kwaliteitseisen die zij aan hun praktijkonderzoek stellen en deze zijn ook geëxpliciteerd in de sleutelpublicatie *Praktijkonderzoek als professionele leerstrategie*.

---

³ Tuithof, H. (red.) *Wat werkt als je samenwerkt. Voorbeelden van samenwerking tussen gammavakken*. Landelijk Expertisecentrum Mens- en Maatschappijwetenschappen / Fontys Hogeschool/FLOT.

Voor zover de commissie toegang had tot publicaties over uitgevoerd onderzoek, betrof dat uitsluitend vakpublicaties. Kenmerkend voor dergelijke publicaties is dat ze veelal heel beperkt zicht geven op de methodologie of dat het om literatuurreviews gaat, zonder empirisch onderzoek. De commissie stelt vast dat de publicaties in kwestie als adequaat en nuttig kunnen worden aangemerkt, maar dat het daarmee tegelijkertijd lastig is om te beoordelen of het onderzoek bij FLOT in methodisch opzicht aan de standaarden voor goed onderzoek conform het BKO-kader voldoet. Het is de consequentie van de keuze binnen dit Instituut om in het onderzoek het accent te leggen op praktijkonderzoek. Op basis van het verslag van de review-bijeenkomst (april 2019) kan worden vastgesteld dat de lectoren wel degelijk georiënteerd lijken te zijn op de criteria voor goed (praktijkgericht) onderzoek. De commissie komt, in het licht van de eigen doelstellingen van FLOT, daarom tot het oordeel 'voldoende'.

De commissie beveelt aan om standaard 3 een veel centralere plaats te geven in het lectoraatsonderzoek van FLOT, in de toekomst in rapportages veel meer aandacht te geven aan dit aspect, en expliciet te verwijzen naar publicaties aan de hand waarvan de methodologische kwaliteit van het onderzoek kan worden afgelezen. De commissie beveelt tevens nadrukkelijk aan dat in het lectorenoverleg de (gewenste) plaats van de component 'wetenschap' in de driehoek 'onderwijs-beroepspraktijk-(wetenschappelijke) kennisontwikkeling' nog eens kritisch wordt heroverwogen. Mocht men willen vasthouden aan de huidige visie daarop, dan zou deze in ieder geval beter met argumenten moeten worden onderbouwd.

Oordeel ten aanzien van standaard 3

Voldoende

Standaard 4

De onderzoekseenheid realiseert voldoende relevantie op het gebied van.

- * onderwijs en professionalisering*
- * de beroepspraktijk en samenleving*
- * kennisontwikkeling binnen het onderzoeksdomein.*

Het onderzoek heeft in voldoende mate impact op de hierboven beschreven gebieden

Samenvattend beeld

Onderwijs en professionalisering

De Kritische Reflectie van FLOT geeft helder en met voorbeelden aan dat het onderzoek van de lectoraten van betekenis is voor de ontwikkeling van beleid in de eigen opleidingen. Lectoren zijn ook belangrijk voor de ontwikkeling en introductie van nieuwe onderdelen in de curricula en het ontwikkelen van nieuwe inzichten die in het onderwijs worden toegepast (bijvoorbeeld ten aanzien van vakdidactiek). Zij leveren een bijdrage aan de onderzoeksleerlijnen van bachelor- en masteropleidingen op het Instituut.

Docenten gaven tijdens de visitatie aan dat aan het niveau van onderzoek in de masteropleidingen veel hogere eisen worden gesteld dan in de bacheloropleidingen.

De lectoraten stimuleren ook de professionalisering van de eigen docenten op het Instituut. Het gaat om professionalisering op het gebied van praktijkgericht onderzoek en verdieping van de kennis over het lectoraatsthema, bijvoorbeeld op het gebied van vakdidactiek. Door de brede deelname aan de kenniskringen kwalificeren docenten zich beter als begeleider van het (afstudeer) onderzoek door studenten.

Lectoren van het Instituut hebben in 2015 onderzocht wat kenniskringleden aan (leer-)opbrengsten benoemen. Het onderzoek is gepubliceerd in het *Tijdschrift voor lerarenopleiders*.

Nog bredere groepen docenten op de opleidingen van het Instituut worden door de lectoraten op bepaalde thema's bijgeschoold, bijvoorbeeld middels studiedagen en workshops van de lectoren. Lectoren blijken ook regelmatig lezingen (op uitnodiging) te verzorgen op landelijke of regionale conferenties en studiedagen.

Tenslotte ondersteunen lectoren de docenten ook op verschillende manieren bij het vormgeven van hun onderwijs in onderzoeksvaardigheden.

De commissie heeft het bovenstaande kunnen toetsen in de gesprekken met docent-onderzoekers en docenten tijdens de visitatie en heeft de in de Kritische Reflectie beschreven voorbeelden van relevantie en output bevestigd gezien. FLOT heeft de commissie echter geen systematisch overzicht ter beschikking gesteld aan de hand waarvan de commissie kon aflezen hoe groot de output in kwantitatieve termen (over de jaren heen) in totaal is (geweest) en wat die output zoal omvatte.

Het bovenstaande geldt ook voor de relevantie en de output op het aspect 'beroepspraktijk en maatschappij' en 'kennisontwikkeling binnen het onderzoeksdomein': de betreffende paragrafen in de Kritische Reflectie bestonden wederom uit een opsomming van losse activiteiten. Zonder twijfel relevant, maar gepresenteerd zonder enige samenhang. De commissie kon hier geen trends uit destilleren, echter, de visitatie gaf op dit punt een goede aanvulling.

Beroepspraktijk

Een belangrijk doel van de samenwerking tussen de lectoraten en de scholen is het stimuleren van een onderzoekende houding bij de onderwijsgevenden op de school. Er gebeurt echter veel meer: leraren steken veel op van discussies over een artikel, delen good practices, en in samenwerking met de lectoraten ontwikkelde producten worden gedeeld binnen een conglomeraat van scholen. Met name het concept 'buitenkring' als schakel tussen lectoraat en medewerkers van een school werkt goed, naar de commissie vernam. Per school neemt meestal één leraar deel aan zo'n buitenkring: "dat zouden er meer moeten zijn".

Al tijdens de visitatie stelde de commissie vast dat er een groot contrast is tussen de waardering die uitgaat van het werkveld en de wijze waarop de lectoraten hun resultaten zelf 'uitventen'. Dat kwam ook naar voren uit de documentatie die de commissie ter hand was gesteld.

In het ter beschikking gestelde digitaal dossier van het domein Educatie en Kunsten was in de map key publicaties alleen een submap met key publicaties van het lectoraat Didactiek van de gammavakken opgenomen. Van de overige FLOT-lectoraten ontbraken publicaties. Uit de Kritische Reflectie en de portfolio's is het de commissie duidelijk geworden dat deze lectoraten wel degelijk hebben gepubliceerd, maar kennelijk waren er geen key publicaties te onderscheiden. In principe was de vorm van een digitaal dossier ideaal om documenten te verzamelen en was de inhoudsopgave van het dossier helder, de inhoudelijke invulling was daar echter niet mee in overeenstemming.

Aansluitend stelt de commissie vast dat de portfolio's van de lectoraten op internet zeer wisselend waren gevuld. Het portfolio van een van nu nog werkende de lectoraten 'hield op' in 2013. Dat de lectoren volgens de eigen Kritische Reflectie meer werk moeten maken van het onderhoud van hun website wordt door de commissie, met een blik op de diverse portfolio's, dus zonder meer onderschreven.

Kennisontwikkeling

Bij de reflectie op het onderwerp 'kennisontwikkeling' ging FLOT in de Kritische Reflectie vrijwel alleen in op de keuze van media waarmee men onderzoeksresultaten naar buiten brengt. Een analyse van de lectoraten op de eigen productie ontbrak.

De commissie miste eveneens een poging om de impact van het onderzoek te beschrijven of te organiseren. Uit het gesprek met het werkveld bleek dat het lastig is om inzichten m.b.t. onderzoek (opgedaan door bijvoorbeeld een buiten-kenniskringlid) verder binnen een school te implementeren. Vaak moet één zo'n onderwijsgevende zorgen voor een 'olievlekwerking' in de rest van het team. Dat is niet altijd makkelijk en er wordt, zoals een werkveldpartner uit het voortgezet onderwijs aangaf, "al jaren gepraat over de manier waarop je een onderzoekende houding bij leraren kunt bewerkstelligen". De lectoraten roeren dit punt in de Kritische Reflectie kort aan, maar stellen ten aanzien van het meten van impact eigenlijk niet ver te kunnen komen.

Conclusie ten aanzien van standaard 4

De commissie vindt de presentatie van de onderzoeksresultaten zeer rommelig waardoor de lectoraten zichzelf te kort doen. Zij zouden hun resultaten beter moeten presenteren en daarmee hun sterkte aan de buitenwereld bewijzen. Bij standaard 1 gaf de commissie al aan dat FLOT prestatie-indicatoren zou moeten opstellen.

De output van de lectoraten met betrekking tot standaard 4 beschouwt de commissie als relevant en voldoende waar deze het Onderwijs en het Beroepenveld betreft. Het werkveld waardeert de ondersteuning van de lectoraten. De aandacht binnen FLOT voor de bijdrage aan het kennisdomein en ook de output op dit gebied is daarbij vergeleken veel geringer en het

BKO-kader zou stringenter als uitgangspunt voor het beschrijven van standaard 4 genomen moeten worden. Er heeft nog geen (aanzet tot een) impactonderzoek plaatsgevonden. De commissie ziet dit als belangrijke verbeterpunten waaraan gewerkt zou moeten worden.

De commissie beveelt wederom aan dat het domein de discussie gaat voeren hoe het zich met het concept praktijkonderzoek precies verhoudt tot het onderwerp (wetenschappelijke) kennisontwikkeling en wat het binnen zijn onderzoekthema's op het gebied van kennisontwikkeling wil bereiken. Het op zich moeilijke onderwerp 'impact' leent zich goed om domeinbreed op de agenda van de lectoraten te komen.

Oordeel ten aanzien van standaard 4

Voldoende

Standaard 5

De onderzoekseenheid voert regelmatig en systematisch evaluatie uit van de onderzoeksprocessen en resultaten. Aan de uitkomsten daarvan verbindt de onderzoekseenheid waar nodig consequenties

Het Instituut geeft in de documentatie aan dat er vier niveaus van in- en externe evaluatie zijn en noemt de bijhorende activiteiten c.q. het ophalen van feedback. Er vindt intervisie plaats en er wordt tussen de lectoren onderling veel overlegd over het individuele onderzoek.

In de Kritische Reflectie meldt FLOT verder dat het maandelijks overleg tussen lectoren ook het karakter van evaluatie heeft. Er is een cyclus van werkplannen en jaarevaluatie in dit Instituut. Met lectoren worden resultaatafspraken gemaakt.

Ook wordt aangegeven wat het Instituut heeft gedaan met een in 2016 gehouden eerdere audit en dat er een peer review is geweest.

Conclusie ten aanzien van standaard 5

Er vinden veel evaluatie-activiteiten plaats. Dit gebeurt veelal in mondeling overleg. FLOT leverde een COB-formulier aan van een van de lectoren waarin resultaatafspraken zichtbaar waren alsmede een werkplan met een jaarevaluatie en een verslag van een peer-review FLOT-FLOS. De commissie kreeg binnen het kader van de visitatie echter geen goed zicht op een structuur waarin binnen dit Instituut plannen en resultaten worden besproken en evaluatieresultaten worden samengebracht en functioneren in een PDCA-cyclus waarbij duidelijk wordt wat er met de uitkomsten van evaluaties wordt gedaan.

Het BKO-kader biedt voor het oordeel ten aanzien van deze standaard weinig nuances, namelijk 'voldaan' en 'niet voldaan'. De commissie heeft na ampele overwegingen besloten dat er wat haar betreft niet is voldaan aan de indicatoren voor 'voldaan' zoals omschreven in het BKO-kader. Ze beveelt aan bij een volgende externe evaluatie bij beschrijvingen van de kwaliteitszorg de criteria van het BKO-kader nauwlettend in het oog te houden. De commissie

beveelt tevens aan de aangekondigde herschikking van de lectoraten aan te grijpen om een aantal prestatie-indicatoren voor het onderzoek te benoemen. Dit zal het komen tot een heldere en samenhangende evaluatiesystematiek voor het onderzoek bevorderen.

Oordeel ten aanzien van standaard 5

Niet voldaan

3.2 Het lectoraat van FLOS

Standaard 1

De onderzoekseenheid heeft een relevant, ambitieus en uitdagend onderzoeksprofiel en een onderzoeksprogramma met bijbehorende doelen die zijn geoperationaliseerd in een aantal indicatoren

Het Instituut FLOS (Fontys Lerarenopleiding Sittard) heeft één lectoraat: Integratief Opleiden & Boundary Crossing. Het houdt zich vooral bezig met onderzoek naar de vraag hoe in opleidingstrajecten theorie, praktijk en persoon met elkaar verbonden kunnen worden ('integratief opleiden') en hoe over de grenzen van de eigen praktijk nieuwe (opleidings)praktijken tot stand gebracht kunnen worden ('boundary crossing').

Het onderzoek omvat drie lijnen: 1) Opleidingsdidactiek en curriculum 2) Professionele ontwikkeling en begeleiding en 3) Vakdidactische innovatie. De inhoud en te verwachten opbrengsten worden helder in de Kritische Reflectie beschreven.

De commissie vindt 'integratief opleiden' een nuttig en belangrijk concept omdat het onder meer ingaat op het overbruggen van de kloof tussen theorie en praktijk. Die kloof is soms groot en daarom een oud en bekend thema in het onderwijskundig onderzoek. De aanpak van het lectoraat en de koppeling met Boundary crossing wordt echter niet heel helder toegelicht in de Kritische Reflectie. Met name het vernieuwende in het onderzoek naar een integratieve bètadidactiek, naar de rol van design voor het leren en naar het opleiden op de werkplek, onderzoeken die blijkens de onderzoekslijnen en de publicaties zijn/worden uitgevoerd, komen in de *beschrijving* van het onderzoeksprofiel nauwelijks ter sprake. Wat de commissie betreft kwam daarbij ook nauwelijks de wezenlijke vraag aan de orde of het onderzoek moet gaan over * het erkennen van boundaries en die dan proberen te overschrijden, dan wel over * het fundamenteel ter discussie stellen van de aard van de bestaande boundaries.

Het lectoraat is actief voor de eigen opleidingen en weet (onder meer via het grote aantal vakpublicaties, wetenschappelijke publicaties en lezingen) de resultaten daarbij te verbreden naar het landelijke (en soms internationale) werkveld, hetgeen ook getuigt van ambities tot (wetenschappelijke) kennisontwikkeling.

Evenals FLOT onderscheidt het lectoraat praktijkonderzoek (als innovatiestrategie, zie hierboven bij FLOT), praktijkgericht onderzoek (ter verbetering van de onderwijspraktijk) en theorie- en discipline-gestuurd onderzoek.

De vertegenwoordiger van het werkveld gaf tijdens de visitatie aan dat juist praktijkonderzoek in kleinschalige projecten voor hem waarde had omdat het daarbij gaat om hoe je problemen concreet kan aanpakken. Grotere projecten, waarin gestreefd wordt naar resultaten die generiek toepasbaar zijn, noemde hij “een doodlopende weg”.

Er zijn geen kwantitatieve indicatoren/streefgetallen vastgesteld voor de drie domeinen van onderzoek: onderwijs, beroepspraktijk en kennisontwikkeling. Desgevraagd gaf de lector tijdens de visitatie aan dat dit lastig is omdat de resultaten per jaar kunnen verschillen. In de Kritische Reflectie wordt aanvullend gesteld dat men ook te maken heeft met scholen en derhalve niet alles zelf kan plannen. Docenten moeten de mogelijkheid krijgen om met onderzoek in te spelen op problemen die zij in hun onderwijs ervaren.

Maandelijks is er bilateraal overleg met de directeur van FLOS over doelen, plannen en activiteiten.

Conclusie ten aanzien van standaard 1

Het onderzoeksprofiel van het lectoraat kan - in de globale karakterisering die ervan gegeven is - als interessant en uitdagend worden beschouwd. Het is echter nog weinig uitgewerkt in de beschrijving, ook in theoretische zin, en mist daardoor focus. Uit de onderzoekslijnen (en publicaties) leidt de commissie bovendien af dat de oriëntatie op het centrale thema wel aanwezig is rondom de bèta-didactiek, maar nog nauwelijks of niet rondom de alfa-didactiek.

Oordeel ten aanzien van standaard 1

Voldoende

Standaard 2

De wijze waarop de eenheid is georganiseerd, de inzet van mensen en middelen en de interne en externe samenwerkingsverbanden, netwerken en relaties maken de realisatie van het onderzoeksprofiel mogelijk

De Kritische Reflectie laat met betrekking tot de inkomsten zien:

Inkomsten	Circa
Eerste geldstroom (Rijksbijdragen voor onderzoek per ingeschreven student)	€ 120.000
Extra jaarlijkse bijdrage Fontys	€ 50.000
Tweede geldstroom (2 NWO-beurzen)	€ 70.000
Derde geldstroom (advies en project-management)	€ 70.000
Subtotaal	€ 300.000

0,5 fte voor begeleiding van afstudeeronderzoek	€ 50.000
Totaal	€ 350.000

Het betrof een momentopname. Een meerjarenperspectief ontbrak. Hoe de totale inkomsten worden omgezet in hoeveel fte's voor hoeveel onderzoekers werd uit de Kritische Reflectie niet goed duidelijk. Gemeld werd dat de lector beschikt over 1,0 fte en dat kenniskringleden gezamenlijk over 1,0 fte beschikken.

Twee kenniskringleden zijn recent gepromoveerd, drie anderen zijn bezig met hun proefschrift. Desgevraagd gaf de gepromoveerde docent-onderzoeker van FLOS aan dat hij onderzoekstijd vergaarde door te sprokkelen met professionaliseringsuren, vakantie, en tijd die beschikbaar is voor samenwerking met het veld.

De lector is een specialist op het gebied van integratief en Samen opleiden, heeft daarin veel landelijke contacten (onder andere met verwante lectoraten op andere hogescholen) en heeft een aanzienlijk aantal (vak- en wetenschappelijke) publicaties op zijn naam staan. Kenniskringleden publiceren eveneens, ook in internationale tijdschriften, en zij geven veel lezingen.

Alle onderzoekers, ook de lector, zijn naast het doen van onderzoek ook betrokken bij andere activiteiten ten bate van het onderwijs in de opleidingen, zoals afstudeeronderzoek en professionalisering van docenten, curriculumontwikkeling en soms rondom afstudeerprojecten in samenwerking met scholen.

De buitenkring van het lectoraat bestaat uit leraren in het voortgezet onderwijs en is via het samenwerkingsverband Academische Opleidingsschool Limburg (AOSL) ingebed. De deelnemers hebben een functie ten aanzien van praktijkonderzoek op hun eigen school.

Onderwerpen zijn afstemming over de begeleiding en beoordeling van afstudeeronderzoeken, workshops onderzoeksvaardigheden en intervisie en kennisuitwisseling rondom concrete onderzoeken van leden of via gastsprekers.

Er is een breed netwerk van samenwerkingspartners. Intern met eigen opleidingen en met andere Fontys-onderzoekers. Extern met scholen alsook met onderzoekers in den lande en internationaal. De lector maakt intern deel uit van de regiegroep van het thema 'Learning Society' binnen Fontys Hogescholen. Er is sprake van een sterke oriëntatie op het Limburgse, onder meer blijkend uit de intensieve samenwerking met Hogeschool Zuyd (lectorat Opleiden in de school) en de betrokkenheid bij het AOSL. Het netwerk wordt in de Kritische Reflectie gedetailleerd en per categorie beschreven. Opmerkelijk is wel dat de samenwerking met de lectoraten van FLOT (die met hetzelfde type lerarenopleiding zijn verbonden) nauwelijks ter sprake komt en dat die ook niet heel erg intensief lijkt te zijn.

Conclusie ten aanzien van standaard 2

Het is een goede zaak dat FLOS aan het lectoraat behalve een ruime basisfinanciering, extra geld beschikbaar stelt voor opleidingstaken rondom afstudeeronderzoek. Het lectoraat slaagt er bovendien in externe subsidies uit de tweede en derde geldstroom te verwerven en gezien de werkwijze van het lectoraat lijkt het de commissie aannemelijk dat FLOS er ook in de toekomst in zal slagen extra inkomsten uit externe bronnen te verwerven.

Er zijn ook enkele promovendi binnen dit lectoraat werkzaam, onder meer op basis van NWO-promotiebeurzen, maar er is geen expliciet streven naar veel promoties onder de docent-onderzoekers. Er is (dan ook) geen beleid rondom de positie van post-docs.

De commissie heeft op grond van de opzet van het lectoraat, de Kritische Reflectie en het gesprek met de enkele onderzoekers tijdens visitatie voldoende aanwijzingen om aan te nemen dat het lectoraat met mensen, middelen en samenwerkingverbanden zijn doelstellingen kan realiseren.

Oordeel ten aanzien van standaard 2

Goed

Standaard 3

Het onderzoek in het domein wordt uitgevoerd volgens de standaarden van goed onderzoek

In zijn Kritische Reflectie licht het lectoraat toe dat het voor de kwaliteit van praktijkonderzoek het referentiekader van Anderson & Herr gebruikt. De vernieuwde *Gedragcode Wetenschappelijke Integriteit* vormt het algemene referentiekader voor de kwaliteit van individuele onderzoeken. Toetsing van de kwaliteit van het praktijkgericht onderzoek vindt volgens het lectoraat plaats in de toepassing van opbrengsten binnen de eigen opleidingen en het werkveld, uit geaccepteerde publicaties in (peer-reviewed) tijdschriften, via (nominaties voor) prijzen, toekenningen van subsidies, bijdragen aan conferenties enzovoort.

Deze uitspraken van het lectoraat worden ondersteund door het bij de Kritische Reflectie gevoegde Portfolio 2016-2019 alsmede de key publicaties in het digitaal dossier. In het Portfolio 2016-2019 is een aanzienlijk aantal vakbijdragen, maar ook wetenschappelijke artikelen/ dissertaties en bijdragen aan wetenschappelijke congressen opgenomen.

In zogeheten kalibreersessies met vertegenwoordigers van opleiding en werkveld wordt regelmatig over de geëxpliciteerde kwaliteitscriteria voor individuele onderzoeken gesproken. Ook wordt peer-review ingezet (zie hierboven bij FLOT).

De commissie heeft uit de veelheid van artikelen een beperkt aantal artikelen nader bekeken en hieronder getypeerd.

Een van de studies uit het proefschrift van Van Beukelen, D., *Teaching and learning science through design activities. A revision of design-based learning*⁴ betreft Chapter 2: 'Concept learning by direct current design challenges in secondary education'⁵.

Uit de geschiedenis van dit hoofdstuk is al op te maken dat er in dit lectoraat naar gestreefd lijkt te worden om dissertatie-hoofdstukken ook als artikelen breder te publiceren. Dat maakt de impact groter en bovendien zijn er vanwege de procedure van peer-reviewing zo meerdere commentatoren die de kwaliteit van het onderzoek bewaken.

De studie zelf maakt dus deel uit van een onderzoek naar de ontwikkeling van een design didactiek voor het science-onderwijs in het voortgezet onderwijs, waarvoor dan de technologische insteek als motor zou kunnen fungeren. Het onderzoek betreft een casus waarin zestien leerlingen gevolgd zijn wat betreft de manier waarop ze leren omtrent elektriciteit volgens een principe van LBD ('learning by design'). Ze kregen een opdracht om met behulp van aangeleverde materialen een instrument te maken waarmee door te dansen/springen geluid en licht op het dansritme wordt gerealiseerd. Het onderzoek kent zowel een pre-posttest design waar het gaat om de kennis van de leerlingen, als een uitvoerig kwalitatief deel op basis van observaties en interviews, dat heel goed verantwoord is. De uitkomsten, die positief zijn wat betreft de kennisontwikkeling maar beperkt wat betreft het natuurkundig redeneren, zijn helder gepresenteerd en bediscussieerd wat betreft de implicaties voor de didactiek. Een mooi en degelijk onderzoek, zeer goed passend in een lectoraat dat zich richt op de didactiek in het voortgezet onderwijs en daarbij grenzen verkent, i.c. die tussen concept 'learning' en 'doing'. Het onderzoek past daarmee ook binnen het onderzoeksprofiel van het lectoraat.

Het artikel van Van Rijt, J. & Wijnants, A., dat verschenen is in *Levende Talen Magazine* (2017/7) en als een kernpublicatie van FLOS-lectoraten is aangemerkt, is ook een vakpublicatie. Deze is niet gebaseerd op achterliggend eigen onderzoek van de auteurs, maar wel op eerdere relevante literatuur. Het artikel beschrijft de manier waarop men – ook als leraar - naar taalverschijnselen zou moeten kijken waarover de oordelen sterk uiteenlopen. Als voorbeeld wordt het toenemende gebruik van *hun* als onderwerp in een zin besproken. Helder wordt uiteengezet - aan de hand van het voorbeeld - hoe dergelijke taalveranderingen vanuit een drietal gezichtspunten nader kunnen worden bekeken (i.c. de taalnorm, de taalwerkelijkheid en het taalgevoel). Daarbij wordt geheel recht gedaan aan de manier waarop hier in de taalwetenschap (incl. de sociolinguïstiek) over wordt gesproken. De auteurs laten tevens zien hoe die perspectieven ook vruchtbaar gemaakt kunnen worden in de klas, door leerlingen vanuit een drietal vragen eerst zelf onderzoek te laten doen naar zo'n verschijnsel (wat vind ik zelf, wat doet de taalgemeenschap, wat zijn de regels) en op basis van de

---

⁴ Van Beukelen, D. (2017), *Teaching and learning science through design activities. A revision of design-based learning*, Science Education & Communication, Delft University of Technology, Delft (NL)

⁵ Al eerder gepubliceerd als Breukelen, D. H. J. van, de Vries, M. J., & Schure, F. A. (2016), 'Concept learning by direct current design challenges in secondary education'. *International Journal of Technology and Design Education*. [Advance online publication. doi:10.1007/s10798-016-9357-0]

⁵ <http://www.educatieveagendalimburg.nl/bijdragen/leraren/een-app-met-een-fluisterend-oorvoor-leraren>).

ontwikkelde inzichten leerlingen zelf hun keuzes te laten maken. Daarmee is het ongetwijfeld een nuttig, praktijkgericht artikel voor taalleraren en voor lerarenopleiders.

Van lector Crasborn werd een publicatie bekeken die handelt over het ‘oortje’ als een instrument voor het geven van feedback aan studenten tijdens hun werkplekstages in de schoolpraktijk (zie onder meer: Crasborn, F. (2016). 'Een app met een (f)luisterend oor voor leraren'. *Webtijdschrift Educatieve Agenda Limburg*).

De auteur doet op een wervende manier verslag van een nieuwe manier van begeleiden, waarbij het probleem van te vroege of te late commentaren bij het lesgeven van een stagiair wordt opgelost door *on the spot, real time* via een elektronisch oortje een student van feedback te voorzien tijdens het lesgeven. Vakpublicaties en bijdragen aan vakcongressen worden gebruikt om meer bekendheid aan deze methode te geven. De bijdragen zijn enigszins kritiekloos (er zullen toch vast ook wel nadelen spelen bij deze manier van opleiden?), maar niettemin lezenswaardig. De thematiek kan als vernieuwend en origineel worden gezien en getuigt van een intentie alternatieve begeleidingsmogelijkheden te exploreren. De publicatie kan in dat opzicht worden aangemerkt als een goed voorbeeld van de uitkomsten van praktijk(gericht) onderzoek. De geformuleerde standaarden voor valide praktijkonderzoek lijken daarbij geobserveerd te zijn.

De commissie is van mening dat dit type output goed past bij het accent van de Fontys-lectoraten op de beroepspraktijk. Aanbevolen wordt overigens ook bij dergelijk vernieuwende voorstellen een meer systematisch, praktijkgericht onderzoek op te zetten op basis van een kritisch-wetenschappelijk betoog, en daar verslag van te doen.

De commissie heeft op grond van de toegekende subsidies, prijzen en publicaties in peer- reviewed tijdschriften voldoende aanwijzingen om aan te nemen dat het onderzoek voldoet aan de geldende kwaliteitsmaatstaven voor goed onderzoek, zowel wat betreft praktijkonderzoek als wat betreft praktijkgericht en wetenschappelijk onderzoek.

Oordeel ten aanzien van standaard 3

Goed

Standaard 4

De onderzoekseenheid realiseert voldoende relevantie op het gebied van.

* onderwijs en professionalisering

* de beroepspraktijk en samenleving

* kennisontwikkeling binnen het onderzoeksdomein.

Het onderzoek heeft in voldoende mate impact op de hierboven beschreven gebieden

Samenvattend beeld

Wat betreft Onderwijs en professionalisering laten de vele voorbeelden in de Kritische Reflectie er geen twijfel over bestaan dat het onderzoek relevant is voor de eigen opleidingen

en daaruit voortvloeiend soms ook voor de aanpalende scholen. Het lectoraat heeft voor werkplekleren een aantal professionaliseringstrajecten ontwikkeld. Een deel van de output wordt ook vermeld in het bij de Kritische Reflectie gevoegde Portfolio 2016-2019 van het lectoraat.

Uit de KR komt op verschillende momenten naar voren dat de activiteiten van het lectoraat zowel de professionalisering van de eigen docenten ten goede komen (o.a. in de gelegenheid die docenten hebben om kortlopende onderzoekjes te doen in het eigen onderwijs) als de scholen waarmee intensief wordt samengewerkt. Ze vinden ook hun weg in bijdragen aan conferenties en vaktijdschriften.

Voor wat betreft de bijdragen aan Kennisontwikkeling verwijst de commissie naar de opmerkingen naar aanleiding van standaard 3, waarin gemeld werd dat het lectoraat een aanzienlijk aantal wetenschappelijke artikelen heeft geschreven en bijdroeg aan congressen.

Conclusie ten aanzien van standaard 4

De commissie stelt vast dat de output van het lectoraat relevant is, goed gespreid is over Onderwijs, Beroepspraktijk en Kennisontwikkeling en relatief groot is, zeker als men de omvang van het lectoraat in aanmerking neemt.

Oordeel ten aanzien van standaard 4

Voldoende

Standaard 5

De onderzoekseenheid voert regelmatig en systematisch evaluatie uit van de onderzoeksprocessen en resultaten. Aan de uitkomsten daarvan verbindt de onderzoekseenheid waar nodig consequenties

In de Kritische Reflectie werd niet zozeer op de evaluatie van individueel onderzoek ingegaan, maar op evaluaties die het functioneren van het lectoraat in bredere zin betreffen. De commissie kreeg daardoor geen volledig beeld van de in- en externe evaluaties die gehouden worden en in welke structuur dat plaatsvindt.

Conclusie ten aanzien van standaard 5

Niettegenstaande het bovenstaande heeft de commissie genoeg signalen om aan te nemen dat de kwaliteitszorg in dit lectoraat goed functioneert. Ze denkt daarbij aan het digitaal portfolio dat informatief is en goed wordt bijgehouden, aan de aandacht voor de borging van de kwaliteit zoals beschreven bij standaard 3, aan de zorg die wordt besteed aan het rangschikken van publicaties en aan het niveau waarop er in de Kritische Reflectie werd gereflecteerd op de verschillende standaarden. De commissie beveelt FLOS wel aan een meer expliciet beleid ten aanzien van kwaliteitszorg te ontwikkelen, waarbij ook de oriëntatie op het centrale thema

nadrukkelijker wordt meegenomen, de samenhang tussen praktijkonderzoek en praktijkgericht/ wetenschappelijk onderzoek wat meer aandachtspunt wordt en de groep als geheel dus wat meer focus zou kunnen ontwikkelen.

Oordeel ten aanzien van standaard 5

Voldaan

3.3 Het lectoraat van OSO

Standaard 1

De onderzoekseenheid heeft een relevant, ambitieus en uitdagend onderzoeksprofiel en een onderzoeksprogramma met bijbehorende doelen die zijn geoperationaliseerd in een aantal indicatoren

OSO (Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg) had sinds 2013 één lectoraat (Leerkracht in Samenwerken) dat afliep in 2017. Het lectoraat Waarderen van diversiteit is in oktober 2017 gestart en in juli 2018 geïnstalleerd. De aanvraag voor het lectoraat is tot stand gekomen in overleg met de andere Instituten in het domein Educatie en Kunsten van Fontys Hogescholen en over de inhoud ervan is ook met stakeholders buiten Fontys overleg geweest. Het lectoraat Waarderen van diversiteit is dus nog slechts kort aan de slag. In de beoordeling wordt die korte looptijd meegenomen.

De motivatie voor het lectoraatsthema is duidelijk. Diverse onderzoeken wijzen uit dat er zowel landelijk als in de regio van Fontys in alle onderwijssectoren bij onderwijsgevendende grote behoefte aan professionalisering op het gebied van diversiteit. Het thema is landelijk onderdeel van programma's vanuit het Nationaal Regieorgaan Onderzoek, de NWA, de Gelijke Kansen Alliantie van Bussemaker en Dekker alsmede de strategische Agenda voor het Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015-2025. Fontys Hogescholen zelf vindt het thema belangrijk in het kader van talentontwikkeling van haar studenten.

Er zijn binnen het lectoraat twee onderzoeklijnen: 1) diversiteit en differentiatie en 2) diversiteit en verwachtingsvorming. In beide gevallen staat de professionalisering van leraren op dit thema centraal.

Het lectoraat heeft als hoofdaanvrager en projectleider het RAAK-publiek project *Afstemmen op diversiteit in de klas* toegekend gekregen en dat geldt ook voor het NRO project *Passend Leren omgaan met uitdagingen in de klas; benutten van good practices*.

De commissie heeft de onderzoeks-aanvragen ingezien. Probleemstelling, onderzoeksvraag en aanpak van het onderzoek zijn helder beschreven. Leraren uit het werkveld participeren nadrukkelijk in beide onderzoeken. De aanpak sluit aan bij de Onderzoeksvisie van OSO zoals beschreven in het document *Onderzoek bij Fontys OSO, Visie en beleid 2015-2018*.

Conclusie ten aanzien van standaard 1

Het onderzoek is zeer nuttig en maatschappelijk relevant. Het sluit aantoonbaar aan bij behoeften binnen en buiten Fontys Hogescholen. Gegeven het grote belang van dit thema zou krachtenbundeling en kennis die binnen dit thema ontwikkeld wordt (nog) meer zichtbaar en benut moeten worden.

Er wordt door het lectoraat gericht onderzoek gedaan binnen een aantal projecten waarvan de doelstellingen helder zijn geformuleerd. Daarmee is het onderzoeksprofiel duidelijk en roept het lectoraat verwachtingen op voor de toekomst.

Oordeel ten aanzien van standaard 1

Goed

Standaard 2

De wijze waarop de eenheid is georganiseerd, de inzet van mensen en middelen en de interne en externe samenwerkingsverbanden, netwerken en relaties maken de realisatie van het onderzoeksprofiel mogelijk

Naast de lector is er een kenniskring die bestaat uit drie onderzoekers die ieder 8 uur per week tot hun beschikking hebben. Zij doen dat onderzoek vooral in het kader van hun professionalisering. Aan de hierboven beschreven gesubsidieerde projecten werken zeven meer ervaren onderzoekers - onder wie gepromoveerden - met een facilitering van 120-140 uur per jaar.

Het lectoraat leverde geen overzicht van de inkomsten, zodat de commissie niet kon zien hoe de inkomsten verdeeld zijn over eerste, tweede en derde geldstroom.

De commissie beveelt aan dat het lectoraat zichtbaarder maakt wat het aan inkomsten, verdeeld over de verschillende geldstromen, daadwerkelijk genereert en in de toekomst zou willen genereren.

Er is samenwerking met een scala van externe partners, met name het regionale werkveld en -gemeenten, en met andere kennisinstellingen in den lande. De Kritische Reflectie beschrijft bij standaard 2 en 4 om welke netwerken en samenwerkingsverbanden het gaat en geeft ook aan binnen welke lectoraten of projecten er binnen Fontys Hogescholen wordt samengewerkt.

Conclusie ten aanzien van standaard 2

Het lectoraat heeft door de succesvolle subsidie-aanvragen momenteel ruime middelen weten te verwerven. Het aantal samenwerkingsverbanden is groot en divers. De inzet van

medewerkers is goed georganiseerd, maar de inzet van postdocs lijkt erg klein. Een beter postdoc beleid (op OSO- of op Fontysniveau) zou hier verbetering in kunnen brengen.

Oordeel ten aanzien van standaard 2

Voldoende

Standaard 3

Het onderzoek in het domein wordt uitgevoerd volgens de standaarden van goed onderzoek

Het Instituut OSO heeft zijn visie op onderzoek beschreven in het document *Onderzoek bij Fontys OSO Visie en beleid 2015-2018*. De visie sluit aan bij het gedachtegoed van het sociaal constructivisme, dat als uitgangspunt heeft dat kennis wordt geconstrueerd in interactie met anderen. OSO zegt daarover: “Deze visie op kennis past bij de beroepen waarin Master Special Educational Needs studenten werkzaam zijn. Dit zijn beroepen waar men slechts zelden kan handelen op basis van theoretische kennis of op basis van kennis die anderen hebben bedacht. Men moet juist innovatief en creatief met informatie kunnen omgaan en bestaande kennis kunnen contextualiseren. De opleiding moet studenten daarvoor toerusten, hen leren om zelf vragen te stellen, om kennis over hun eigen praktijk te ontwikkelen en deze, of bestaande, kennis te gebruiken ten behoeve van de verbetering van hun eigen praktijk.”

Wat deze visie voor consequenties heeft voor de invulling van praktijkgericht onderzoek wordt in hetzelfde document helder toegelicht. Het lectoraat gaat daar in de Kritische Reflectie eveneens op in.

Met betrekking tot de methoden van onderzoek is een procedure opgesteld waarin de verschillende stappen zijn beschreven die in de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van het onderzoek worden gezet. De Kritische Reflectie geeft aan dat onderzoeksactiviteiten worden uitgevoerd volgens de regels van de nieuwe AVG.

Conclusie ten aanzien van standaard 3

Het lectoraat vindt dat het feit dat door het lectoraat zowel een RAAK- als een NRO-project verworven zijn getuigt van het feit dat de kwaliteit van het voorgestelde onderzoek goed is, mede gezien het feit dat zeer veel instellingen meedingen naar dit soort subsidies. De commissie sluit zich daarbij aan. Ze stelt vast dat met goede regelmaat aanvragen worden opgesteld en dat met enige regelmaat ook projecten worden toegekend. De NRO-beoordeling van de aanvraag *Passend leren omgaan met uitdagend gedrag in de klas: Benutten van good practices* met de kwalificatie ‘zeer goed’ toont aan dat OSO in dit circuit goed mee kan komen. Hoewel het lectoraat nog maar betrekkelijk kort functioneert, heeft het lectoraat al diverse malen in wetenschappelijke tijdschriften gepubliceerd en op wetenschappelijke congressen gepresenteerd. Op grond van deze gegevens heeft de commissie voldoende aanwijzingen om ook ten aanzien van standaard 3 de toekomst van dit lectoraat met vertrouwen tegemoet te zien.

De commissie heeft ook een kritische kanttekening. Ze vindt het opvallend dat het lectoraat een projectaanvraag als van de bovengenoemde NRO-aanvraag in het digitaal dossier als een key publicatie aanmerkt.

Gezien de korte looptijd van dit lectoraat heeft er nog geen peer-review plaatsgevonden. De commissie bekeek het verslag van de peer-review van het aflopende OSO-lectorat Leerkracht in Samenwerken uit 2017.

Aanwezig waren lectoren van andere lectoraten bij Educatie, twee OSO-onderzoekers en een lector uit een ander domein. Een veelheid van thema's werd besproken, waaronder het probleem hoe je als lectoraat de impact van het onderzoek moet vaststellen. Op individueel onderzoek werd zeer beperkt ingegaan. Een aantal deelnemers onder wie de scheidend lector bestempelde het gesprek als leerzaam en waardevol. Het verslag riep bij de commissie de vraag op welke resultaten er nu precies worden beoogd met de peer-reviews.

Oordeel ten aanzien van standaard 3

Goed

Standaard 4

De onderzoekseenheid realiseert voldoende relevantie op het gebied van

* onderwijs en professionalisering

* Beroepspraktijk en samenleving

* Kennisontwikkeling binnen het onderzoeksdomein.

Het onderzoek heeft in voldoende impact op de hierboven beschreven gebieden

Samenvattend beeld

De bijdragen van het lectoraat op het gebied van Onderwijs en professionalisering van docenten binnen OSO betreffen vooral modules in het opleidingsaanbod en het begeleiden van onderzoek van studenten. Docent-onderzoekers die betrokken zijn bij het begeleiden van praktijkgericht onderzoek van studenten in de Master Special Educational Needs gaven tijdens de visitatie aan dat zij daar ook van leren.

Het aan de Kritische Reflectie toegevoegde overzicht van presentaties, publicaties en activiteiten liet zien dat het lectoraat tal van presentaties gaf op nationale en internationale congressen. Binnen Fontys Hogescholen zelf en in den lande werden workshops en studieactiviteiten verzorgd. Het lectoraat is actief op sociale media via Twitter en Facebook en heeft dat opgenomen in zijn portfolio op internet.

Uit het overzicht bleek ook dat het lectoraat (met name de lector) tussen 2017 en 2019 al een flink aantal artikelen in vaktijdschriften heeft gepubliceerd, meermaals in samenwerking met een lector van het Instituut Fontys Hogeschool Kind en Educatie.

Bij subsidietrajecten wordt geëist dat het onderzoek ook moet bijdragen aan de (wetenschappelijke) kennisontwikkeling. Het lectoraat publiceerde in samenwerking met Fontys-collega's vanuit een inmiddels afgesloten NRO-project het artikel 'De onderzoekende houding en literatuurgebruik in onderzoekende basisscholen' en diende twee artikelen in bij wetenschappelijke tijdschriften, deze bevinden zich thans in het reviewproces. Een project in samenwerking met het Instituut Fontys Hogeschool Kind en Educatie werd in 2018 in de European Association for Practitioner Research on improving learning genomineerd voor het beste project door praktijkonderzoekers.

De commissie heeft gezien dat medewerkers van het OSO-lectorat in de loop van 2018 deel uitmaakten van de gastredactie van het tijdschrift *Zorgbreed, tijdschrift voor integrale leerlingenzorg* en op die manier doorwerking wisten te creëren met de thema's die het lectoraat belangrijk vindt. De titel van het themanummer 2017-2018 luidde: "Waarden en diversiteit", en sloot daarmee naadloos aan bij het onderzoeksthema van het lectoraat. Deze bijdrage toont aan dat de onderzoekers en met name de lector kanalen weten te vinden om doorwerking te creëren. De inhoud van het tijdschrift, c.q. het genoemde themanummer, werd grotendeels verzorgd door medewerkers vanuit het lectoraat waardoor zij ontwikkelde inzichten aan een breder publiek inzichtelijk konden maken. Het is een goed voorbeeld van hoe lectoren en onderzoekers de weg naar hun doelgroep weten te vinden. De artikelen waren goed geschreven en toegankelijk opgesteld. Zij lieten zien dat het zelf uitgevoerde onderzoek ook in vakpublicaties tot zijn recht komt.

Conclusie ten aanzien van standaard 4

Het overzicht van de output aan publicaties, presentaties en activiteiten bij de Kritische Reflectie en de in het digitaal dossier opgenomen voorbeelden van publicaties, presentaties en aanvraagformulieren zijn overtuigend.

Het lectoraat spant zich nadrukkelijk in om de opbrengsten van zijn onderzoek te delen in velerlei platforms. De output aan publicaties bestrijkt zowel het vak- als het wetenschappelijk domein en is groot in kwantitatieve termen, zeker als men het korte bestaan van het lectoraat in aanmerking neemt.

Het portfolio is toegankelijk voor buitenstaanders opgezet en wordt goed bijgehouden.

De in brede kring bestaande interesse voor onderzoek naar diversiteit en de behoefte aan kennisdeling, zoals blijkt uit de samenwerking in vele netwerken met collega's en werkveld alsmede uitnodigingen voor presentaties, congressen enzovoort, bevestigen de relevantie van dit lectoraatsonderzoek.

Oordeel ten aanzien van standaard 4

Goed

Standaard 5

De onderzoekseenheid voert regelmatig en systematisch evaluatie uit van de onderzoeksprocessen en resultaten. Aan de uitkomsten daarvan verbindt de onderzoekseenheid waar nodig consequenties

Het lectoraat functioneert nog niet zo lang. In diverse overleggen binnen het Instituut wordt blijkens de Kritische Reflectie gekeken naar de tussenresultaten van de onderzoeken. In de gesubsidieerde projecten, hoofdactiviteiten van het lectoraat, is het beoordelen van de voortgang en tussenresultaten ‘ingebakken’.

De commissie adviseert om naast de hierboven aangestipte (tussen) evaluaties een eigen evaluatiesystematiek volgens het PDCA-model op te zetten en daarbij de ambitieuze doelen als uitgangspunt te formuleren. Ondanks de korte tijd looptijd, waardoor het nog niet mogelijk was een eigen - zoals boven bedoelde - evaluatiesystematiek volledig uit te werken, meent de commissie dat er voldoende waarborgen voor de kwaliteitszorg aanwezig zijn, en komt daarom tot het oordeel 'voldoende'.

Oordeel ten aanzien van standaard 5

Voldoende

3.4 Het lectoraat van FHKE

Standaard 1

De onderzoekseenheid heeft een relevant, ambitieus en uitdagend onderzoeksprofiel en een onderzoeksprogramma met bijbehorende doelen die zijn geoperationaliseerd in een aantal indicatoren

Het lectoraat heeft een onderzoeksprogramma dat bestaat uit twee onderzoeklijnen: 1) ontwikkeling van leraren, in het bijzonder ten aanzien van hoogbegaafde leerlingen en 2) ontwikkeling van schoolleiders en organisaties.

Binnen deze onderzoeklijnen vinden drie hoofdactiviteiten plaats: 1) het stimuleren van praktijkonderzoek met als doel de kwaliteit van het onderwijs in de eigen school te verbeteren, een onderzoekscultuur in de school te bevorderen en een onderzoekende houding van de (a.s.) leraren te bevorderen 2) het uitvoeren van praktijkgericht onderzoek voor het werkveld en 3) het begeleiden van praktijkgericht promotie-onderzoek van (momenteel) vier onderzoekers, onder wie drie van het eigen FHKE-Instituut. In de periode dat het lectoraat functioneert zijn inmiddels tien collega's gepromoveerd, onder begeleiding van de lectoren.

Het lectoraat richt zich nadrukkelijk op een bredere groep van scholen en streeft ook landelijk naar impact. Er is expliciet aandacht voor de drie aspecten van praktijkgericht onderzoek.

Voor het onderzoek zijn, zo kwam uit de Kritische Reflectie naar voren, geen kwantitatieve indicatoren/streefgetallen opgesteld voor de drie opdrachten van praktijkgericht onderzoek: onderwijs, beroepspraktijk en kennisontwikkeling. Desgevraagd gaf een van de lectoren aan dit ook niet te willen om geen kansen te laten liggen. De uitkomsten van een onderzoek zijn ook niet altijd voorspelbaar. Zoals eerder in deze rapportage gemeld, wordt op Fontysniveau ook niet gevraagd dat lectoraten die indicatoren opstellen.

Een punt van aandacht, zo kwam zowel uit de voorgaande visitatie als uit de Kritische Reflectie bij deze visitatie naar voren, is de brede focus.

Voorlopig is de oplossing dat lector Anouke Bakx zich richt op hoogbegaafdheid, wat heeft geresulteerd in een scherper focus en nieuwe samenwerkingsverbanden, en dat lector Anje Ros een breed profiel houdt.

Conclusie ten aanzien van standaard 1

Het onderzoek van het lectoraat is zonder meer relevant en uitdagend. Dat werd de commissie duidelijk toen zij de veelzijdige output van het lectoraat bestudeerde. De expertise van de lectoren en de onderzoekers is dermate groot dat het lectoraat een gewilde partner is voor gesubsidieerde onderzoeksprojecten die – binnen het aangenomen kader – het programma vormen.

De commissie vindt echter dat het formuleren van indicatoren/streefgetallen een toegevoegde waarde kan hebben, en beveelt aan die (toch) op te stellen om op termijn nog effectiever te kunnen evalueren wat er is bereikt.

Oordeel ten aanzien van standaard 1

Goed

Standaard 2

De wijze waarop de eenheid is georganiseerd, de inzet van mensen en middelen en de interne en externe samenwerkingsverbanden, netwerken en relaties maken de realisatie van het onderzoeksprofiel mogelijk

Bij het lectoraat van dit Instituut bestaat de kenniskring uit promovendi en gepromoveerde docenten. Eén lector heeft 0,9 fte tot haar beschikking, de andere lector 0,8 fte waarvan 0,2 fte extern gedetacheerd. Deze lector is tevens part time bijzonder hoogleraar aan de Radboud Universiteit en de honorering van deze leerstoel is in het budget van het lectoraat opgenomen. Het Instituut FHKE stelt verder 0,4 fte ter beschikking.

De kenniskring is dus bewust samengesteld uit gepromoveerde onderzoekers en uit promovendi, naast enkele docent-onderzoekers die zich niet op een promotie richten. Dit beleid wordt in de Kritische Reflectie niet geëxpliciteerd, maar is klaarblijkelijk een strategie waarmee het lectoraat op alle fronten in het educatieve domein wil kunnen meekomen – een strategie die aantoonbaar tot succes leidt. Het lectoraat maakt daarbij de kanttekening dat co-creatie met het werkveld (met onderwijsgeevenden die over minder onderzoeksvaardigheden beschikken) zich vaak beperkt tot probleemanalyse, feedback, aanbevelingen enzovoort.

Zeven (docent)-onderzoekers worden extern gefinancierd, drie van hen hebben de beschikking over 0,4 fte, bekostigd door een promotiebeurs. Het aantal fte's bedraagt in totaal 2,0. De commissie heeft geen goed zicht gekregen op alle inkomsten en uitgaven op jaarbasis. Er wordt geen melding gemaakt van administratieve ondersteuning, iets wat men bij zo'n groot aantal projecten zou verwachten.

De lectoren hebben beiden een zeer goede naam in het educatieve veld opgebouwd en dat heeft tot gevolg dat het lectoraat met name door de inzet van lector Anje Ros (ondersteund door haar voor dit domein grote functie-omvang) over de jaren heen veel extern gefinancierde onderzoeksprojecten heeft weten te verwerven, als trekker of als deelnemer. Het gaat om projecten vanuit het Nationaal Regie-orgaan Onderwijsonderzoek, SIA-RAAK, het Platform Samen Opleiden en Professionaliseren en het Partnerschap Opleiden in de School. Het lectoraat signaleert zelf dat er door het wegvallen van de lector een probleem zou ontstaan, en dat de grote hoeveelheid taken leidt tot fragmentering. Tegelijkertijd biedt het grote netwerk van de lectoren en hun zichtbaarheid op verschillende plekken veel mogelijkheden.

Een belangrijk samenwerkingsverband in het kader van het stimuleren van praktijkonderzoek is het POS (Partnerschap Opleiden in de School), dat bestaat uit ruim 40 besturen met meer dan 400 scholen waaronder ruim 100 opleidingsscholen.

Binnen de vele onderzoeksprojecten - die staan in het teken van praktijkgericht onderzoek en het leveren van een bijdrage aan de (wetenschappelijke) kennisbasis - wordt samengewerkt met een scala van in- en externe partners. Intern gaat het met name om onderzoekers uit het domein Educatie, extern vaak om onderzoekers van andere kennisinstellingen in den lande. Het lectoraat heeft een omvangrijk (inter)nationaal netwerk. De Kritische Reflectie benoemt de samenwerkingsverbanden uitvoerig.

Conclusie ten aanzien van standaard 2

Het lectoraat beschikt over ruime – veelal zelf verworven - middelen om zijn doelstellingen te realiseren. Het is duidelijk dat het lectoraat in hoge mate drijft op de twee lectoren. Dat blijkt uit de inzet van de lectoren in projecten en bijvoorbeeld ook uit de lijst met publicaties: het overgrote deel daarvan kan op het conto van de lectoren geschreven worden (d.w.z. als hoofd- of als mede-auteur).

Oordeel ten aanzien van standaard 2

Goed

Standaard 3

Het onderzoek in het domein wordt uitgevoerd volgens de standaarden van goed onderzoek

Een kenmerk van dit lectoraat is, dat aan elke activiteit gedegen onderzoek ten grondslag ligt. Zo heeft het lectoraat voor het eigen Instituut het initiatief genomen tot herontwerp van het curriculum, op basis van een uitgebreid literatuuronderzoek.

Ook heeft het lectoraat zelf indicatoren ontwikkeld voor wat betreft het verbinden van wetenschap en praktijk en daarover gepubliceerd.

Het lectoraat heeft een aantal majeure onderzoeksprojecten uitgevoerd, zoals een langlopend onderzoek naar Kennisbenutting in onderzoekende scholen en de voorwaarden voor impact van onderzoek (*Eindrapportage juli 2018*). Dit onderzoek is bij de Best Research & Best Practice Award van het EAPRIL congres 2018 als tweede geëindigd.

De commissie bekeek een overzicht van wetenschappelijke publicaties en bijdragen aan wetenschappelijke conferenties. Daaruit blijkt dat dit lectoraat in de ogen van de commissie voorbeeldig onderzoek verricht, dat sterk op de praktijkvragen is gericht, en daarbij ook, in termen van praktijkgericht gericht onderzoek, geheel aan de standaarden voor gedegen wetenschappelijk onderzoek voldoet. Een voorbeeld van de rapportage van zo'n onderzoek wordt hieronder kort besproken.

Het onderzoeksrapport van A. Ros & L. Van den Bergh, (2018) *Eindrapportage NRO project Kennisbenutting in onderzoekende scholen* dat als key publicatie is aangemerkt, is een uitgebreid verslag van het in de titel genoemde onderzoek. In dat project, dat een versterking van de onderzoekscultuur op zestien basisscholen in de eerste deelstudie en -in een tweede deelstudie- ook van acht scholen voor vo (en mbo) beoogde, zijn met het oog op het uitgevoerde onderzoek ook een aantal instrumenten ontwikkeld, zoals een Scan Onderzoekscultuur met bijbehorende Interventiekaarten (om activiteiten in de teams rondom onderzoek op gang te helpen), een Kennisbenuttingstool (voor het gebruiken van literatuur in de scholen) en een Dialooginstrument voor de versterking van de reflectieve dialoog in de teams rondom onderzoeksactiviteiten.

De wijze waarop die instrumenten in het lectoraat samen met leerkrachten en studenten zijn ontwikkeld, is uitvoerig verantwoord. Tevens is de werkwijze van het interventie-onderzoek zelf zowel m.b.t. de eerste als m.b.t. de tweede deelstudie beschreven. In beide deelstudies zijn voor de dataverzameling met name de ontwikkelde instrumenten ingezet in de betrokken teams; in de eerste deelstudie zijn er bovendien gemiddeld vier gesprekken per jaar met de schoolleiders gevoerd terwijl in de tweede deelstudie vooral interviews met de door de directie ingestelde onderzoeksgroepen zijn gehouden. Die data zijn vervolgens geanalyseerd volgens de regelen der kunst en beschreven.

In de resultaten bleken de scholen op een groot aantal indicatoren (die verantwoord zijn op basis van een gedegen literatuurstudie) in de enkele jaren behoorlijke vorderingen te hebben gemaakt wat betreft de ontwikkeling van hun onderzoekscultuur. In de studie is de ontwikkeling nog nauwkeuriger in beeld gebracht door een vergelijkende casestudy. Op basis daarvan konden bijvoorbeeld ook problemen rondom de werkwijze beter in beeld gebracht worden en kon bijvoorbeeld ook duidelijker worden waarom de werkwijze in de vo-mbo scholen minder goed werkte.

Zo is deze studie als een voorbeeld te beschouwen van uitermate gedegen maar tevens zeer nuttig praktijkgericht onderzoek, dat behalve een aantal zeer bruikbaar gebleken instrumenten, ook inzicht heeft opgeleverd op welke wijze niet alleen een onderzoekende houding maar een hele onderzoekscultuur in de scholen tot stand zou kunnen worden gebracht; inzichten die zeer bruikbaar zijn voor zowel betrokkenen in het veld als voor onderzoekers en opleiders.

Conclusie ten aanzien van standaard 3

Het lectoraat voert hoogwaardig onderzoek uit. Dat blijkt uit de uitgevoerde projecten, de talrijke wetenschappelijke- en vakpublicaties en de vele bijdragen aan onderzoeksconferenties. De externe erkenning van het onderzoek komt naar voren in de vele inkomsten die het lectoraat heeft verworven en in verschillende prijzen die aan het lectoraat zijn toegekend.

In het kader van deze visitatie heeft de commissie niet kunnen nagaan of *alle* onderzoekers van het lectoraat beschikken over kennis m.b.t. onderzoeksstandaarden en deze hebben geïnternaliseerd (vgl. het BKO-kader).

Tegelijkertijd is de commissie van mening dat het domein Educatie en Kunsten als geheel veel van dit lectoraat zou kunnen leren (eveneens een criterium uit het BKO-kader). De commissie komt na ampele overwegingen uit op het oordeel 'goed', met de kanttekening dat het lectoraat hard op weg is naar het oordeel 'excellent'.

Oordeel ten aanzien van standaard 3

Goed

Standaard 4

De onderzoekseenheid realiseert voldoende relevantie op het gebied van

- * onderwijs en professionalisering*
- * de beroepspraktijk en samenleving*
- * kennisontwikkeling binnen het onderzoeksdomein.*

Het onderzoek heeft in voldoende impact op de hierboven beschreven gebieden

Het lectoraat gaf in een bijlage bij de KR een overzicht van de activiteiten van beide lectoren vanaf 2014 tot en met 2019, opgedeeld in de categorieën presentaties, gastcolleges en workshops intern (dus ten behoeve van de eigen FHKE) en extern (voor het werkveld), presentaties op onderzoeksconferenties, overige activiteiten intern (bijvoorbeeld lid van een werkgroep, jurylid), en overige activiteiten extern (landelijk, internationaal). Daarnaast waren in de Kritische Reflectie bijlagen opgenomen die een uitputtend overzicht boden van door het lectoraat gepubliceerde boeken voor werkveld en studenten, wetenschappelijke publicaties, praktijkgerichte publicaties en onderzoeksrapporten alsmede de belangrijkste onderzoeksprojecten per onderzoekslijn. In de Kritische Reflectie zelf toont het lectoraat aan de hand van concrete voorbeelden aan dat er grote erkenning en waardering vanuit het werkveld is.

De verbinding tussen lectoraat en opleidingen in het Instituut komt onder meer tot stand doordat gepromoveerde kenniskringleden sleutelposities innemen. De inbreng van het lectoraat bij diverse curriculumvernieuwingen was groot.

Uit de documentatie komt verder naar voren dat ontwikkelde instrumenten zoals specifieke onderzoekstools (bijvoorbeeld interventiekaarten, scans) en beschreven good practices landelijk op scholen worden gebruikt en gedeeld. Uitgevoerd onderzoek en door het lectoraat ontwikkelde inzichten vinden bijna altijd hun weg in publicaties in vak- en wetenschappelijke tijdschriften, alsook in een reeks van boeken voor het werkveld.

Opvallend is dat dit lectoraat ook landelijk impact heeft (bijvoorbeeld bijdragen aan het landelijk beroepsprofiel voor schoolleider). Andere resultaten die de aandacht van de commissie trokken zijn de producten/boeken die op het onderwijs op het niveau van de klas betrekking hebben, zoals 'pedagogische sensitieve leraar' en 'passend leren omgaan met uitdagend gedrag in de klas'. De commissie beoordeelt dit onderzoek als zeer passend bij dit lectoraat en daarmee ook goed aansluitend bij de actuele problematiek op talrijke scholen. Het lectoraat zou de bevindingen naar het oordeel van de commissie nog veel meer mogen uitdragen, ook naar de Fontys-Instituten die nu met name op de lerarenopleidingen voor vo/mbo zijn gericht.

Net als de lectoraten van FLOT en FLOS vermeldt dit lectoraat dat de impact van het onderzoek veelal indirect blijkt uit interesse van het werkveld en netwerken in het domein, wat bijvoorbeeld tot uitdrukking komt in uitnodigingen voor presentaties op nationale en internationale congressen. Het heeft gezocht naar een oplossingsrichting door de evaluatie van de impact steeds vaker mee te nemen in het onderzoeksdesign. Kwantitatieve gegevens kunnen een indicator voor impact zijn. Van verschillende instrumenten die het lectoraat heeft ontwikkeld, zoals een scan onderzoekscultuur en een literatuurtool, is bijvoorbeeld bekend dat deze veel gebruikt worden. Ook het aantal bezoekers van een workshop is volgens de lectoren een aanwijzing voor mogelijke impact.

Conclusie ten aanzien van standaard 4

De activiteiten zijn relevant voor de domeinen Onderwijs, Beroepenveld en

Kennisontwikkeling en de opbrengsten zijn groot. De overzichten met output waren voorbeeldig opgesteld en de inhoud ervan zonder meer indrukwekkend. Wetenschappelijk verantwoorde onderzoeksprojecten leveren tegelijkertijd een scala van tools op voor de beroepspraktijk, waarmee het lectoraat zijn hoge ambitie om wetenschap en praktijk te verbinden realiseert. Het lectoraat is in het landelijke educatieve domein een belangrijke speler en kan worden beschouwd als een 'zwaargewicht'. Ook internationaal laat het lectoraat zich zien op congressen. De commissie vindt het oordeel 'excellent' gerechtvaardigd.

Oordeel ten aanzien van standaard 4

Excellent

Standaard 5

De onderzoekseenheid voert regelmatig en systematisch evaluatie uit van de onderzoeksprocessen en resultaten. Aan de uitkomsten daarvan verbindt de onderzoekseenheid waar nodig consequenties

In de Kritische Reflectie besteedt het lectoraat aandacht aan de diverse manieren waarop het feedback op zijn onderzoek ophaalt. Het geeft aan dat evaluaties vaak informeel plaatsvinden, en dat het vastleggen daarvan niet altijd gebeurt. De uitkomsten worden wel meegenomen in nieuwe initiatieven. De commissie vernam dat het lectoraat in 2016/2017 zelf het initiatief heeft genomen om een audit te organiseren. De resultaten daarvan worden in de Kritische Reflectie benoemd en het verslag was opgenomen in de bijlagen.

In 2017 is een peer-review van dit lectoraat gehouden. Aan de hand van negen dezelfde vragen werden twee lectoren en een hoogleraar uit het educatieve netwerk van buiten Fontys Hogescholen bevestigd. De peers lazen een zelfevaluatie, bekeken publicaties en reageerden schriftelijk op de voorgelegde vragen. Vier daarvan betroffen het onderwerp 'realiseren van impact'. Daarnaast werd onder andere gevraagd om aanbevelingen en of het uitgevoerde onderzoek van voldoende wetenschappelijke kwaliteit en praktische bruikbaarheid was. Het lectoraat kreeg heldere antwoorden op zijn vragen.

Conclusie ten aanzien van standaard 5

De commissie stelt vast dat er binnen het lectoraat zeker geëvalueerd wordt en dat het lectoraat dit belangrijk vindt. Deze evaluaties vinden blijkens de Kritische Reflectie veelal op informele wijze plaats. De commissie krijgt echter geen zicht op een structuur waarin de evaluatieresultaten worden samengebracht en functioneren in een PDCA-cyclus.

Niettegenstaande het bovenstaande heeft de commissie genoeg signalen om aan te nemen dat in dit lectoraat de kwaliteitszorg goed functioneert. Ze denkt daarbij onder meer aan het digitaal portfolio dat goed wordt bijgehouden, aan de zorg die wordt besteed aan het rangschikken van de output en aan het feit dat het lectoraat zelf initiatieven voor audits heeft

genomen. De commissie heeft waardering voor de wijze waarop het lectoraat de peer-review van 2017 had opgezet. Verder denkt de commissie aan de overwogen wijze waarop er in de Kritische Reflectie werd gereflecteerd op de beschrijvingen in de verschillende standaarden en aan de veelheid van gesubsidieerde projecten waar evaluatie standaard deel van uitmaakt.

Oordeel ten aanzien van standaard 5

Voldaan

Hoofdstuk 4

Stand van zaken ten aanzien van Fontys Hogeschool voor de Kunsten

Dit Instituut had, zo meldde de Instituutsdirecteur tijdens de visitatie, in het verleden een mooi lectoraat dat er echter niet in slaagde de verbinding met het onderwijs tot stand te brengen. Het onderzoek aan dit Instituut is nu in transitie. Terwijl het onderzoek door studenten in de bachelor- en masteropleidingen inclusief de onderzoeks-leerlijnen onverminderd doorloopt, is een *research explorer* aangesteld om de weg voor te bereiden voor de aanvraag van een nieuw lectoraat.

De commissie bestudeerde een door de research explorer opgesteld document waarin de positionering van en ideeën over artistiek onderzoek uitvoerig worden toegelicht. Tijdens de visitatie sprak de commissie kort met deze onderzoeker.

Volgens de genoemde bijdrage ten behoeve van deze externe evaluatie van het domein wil de research explorer vooral een community creëren rondom *interdisciplinary artistic research*, om op die manier de inbedding van het (artistiek) onderzoek in het onderwijs te versterken. Tegelijkertijd kreeg de commissie ook het signaal dat dit onderzoek zich op dit ogenblik vooral concentreert op het finetunen van het Europese kader van artistiek onderzoek naar de Fontys context, een proces waar volgens de commissie ook andere instituten/lectoraten baat bij kunnen hebben. Het tijdspad dat hiervoor nodig is wordt door de verschillende gesprekspartners verschillend ingeschat. Gelet op de korte tijd die deze research explorer tot haar beschikking heeft beveelt de commissie aan de verwachtingen goed op elkaar af te stellen, de timing zorgvuldig te bewaken en bij de opzet van het lectoraat de specifiek Nederlandse context in het kunstdomein niet uit het oog te verliezen. De commissie beveelt ook aan om voldoende zorg te besteden aan de vaak grote verschillen tussen de diverse kunstvormen onderling (dans, muziek, theater, beeldende kunst, film...).

Onderzoeksmethodieken en publicatievormen zouden zo goed mogelijk moeten aansluiten bij de zeer verscheiden discipline-eigen werkvormen om zo de band met het onderwijs en het werkveld niet te verliezen. De huidige samenwerking met de *Society for Artistic Research* is hiervoor een goede startpositie, maar het verdient aanbeveling ook nationale en internationale onderzoeks-samenwerkingen op niveau van de individuele kunstdisciplines op te zetten zodat het onderzoek aan de FHK ook aan deze standaarden kan beantwoorden.

Hoofdstuk 5

Conclusie ten aanzien van het domein als geheel en eindoordeel

Binnen het domein zijn er grote verschillen wat betreft de reikwijdte van het onderzoek en de inrichting van de onderzoeksorganisatie, hetgeen onder andere terug te voeren is op de geschiedenis en de eigenheid van de Instituten, de ontstaansgeschiedenis van de lectoraten, de visie op de invulling van praktijkgericht onderzoek en de regio waarin het lectoraat zich bevindt. Lectoraten bevinden zich ook in verschillende fasen van ontwikkeling.

Deze verschillen laten onverlet dat het onderzoek op alle Instituten veel revenuen heeft voor de eigen opleidingen en het werkveld. De documentatie en de gesprekken met docent-onderzoekers, docenten en vertegenwoordigers uit het werkveld toonden dat overtuigend aan. De samenwerkingsverbanden zijn legio en bestrijken, afhankelijk van het Instituut, scholen in de regio tot en met scholen en beleidsorganen op landelijk niveau. In veel lectoraten is er aandacht voor de kwaliteit van onderzoek en in sommige lectoraten is de output groot. Ook als die schriftelijke output niet zo groot is, is die wel relevant.

Het domein heeft een sterk onderzoekspotentieel aan medewerkers. Tegelijkertijd is bij meerdere lectoraten de afhankelijkheid van de kwaliteit en de inzet van de lectoren buitengewoon groot, vooral omdat de lector in meerdere gevallen de enige is die substantiële formatie heeft om het lectoraat gaande te houden. Wat dat betreft is er sprake van een afbreukrisico. Tevens is het de vraag hoe de ontwikkelde kennis wordt vastgehouden bij vertrek van een lector.

Standaard 1

De commissie vindt dat de lectoraten van het domein Educatie en Kunsten veelal bijzondere projecten entameren. Dat geldt wellicht in iets mindere mate voor FLOT, maar zeker voor FLOS, voor OSO (met de - zelfs landelijk bijzondere - aandacht voor verschillen in de klas) en voor FHKE, waar de ontwikkeling in onderzoeksvaardigheden van leerkrachten, de effecten van samenwerken tussen kinderen, en hoogbegaafdheid worden onderzocht. Bij FLOT zou men de principiële keus voor kleinschalig praktijkonderzoek en de inzet van heel veel docenten/lerarenopleiders bijzonder kunnen noemen.

De lectoraten hebben hun visie op praktijkgericht onderzoek neergelegd in eigen beleidsdocumenten en/of gaan daar in publicaties op in. Zij hechten daarbij veel belang aan het concept *praktijkonderzoek* als innovatiestrategie: kleinschalig onderzoek in de eigen opleiding of op een school. Dit type onderzoek, dat getuigt van een heel eigen visie, een louter praktische insteek heeft (gericht op een concreet praktijkprobleem) en door het werkveld als heel waardevol wordt beschouwd, heeft als nadeel dat het lastig is te sturen op continuïteit in het onderzoek. De commissie beveelt aan dat een aantal lectoraten dat zich welbewust beperkt tot dit type onderzoek, zich bezint op de vraag in welke contexten de stap naar een dieper gravende vorm van praktijkgericht onderzoek toch gezet kan worden.

Het aandeel van de lectoraten in dit domein aan het onderzoeksthema 'Learning society', onderdeel van het hogeschoolbrede programma TEC for Society, is niet zozeer beperkt alswel weinig gefocust. Het is in dat verband bijvoorbeeld ook opmerkelijk dat het lectoraat bij FLOS en de lectoraten van FLOT - die allen op hetzelfde type onderwijs zijn gericht en met dezelfde typen opleidingen zijn verbonden - onderling zulke grote verschillen laten zien. En dat lectoraten - uit verschillende Instituten - die allen met opleiden in de school bezig zijn, onderling nauwelijks uitwisseling lijken te hebben.

FLOT gaat binnenkort over tot het terugbrengen van het aantal lectoraten. De commissie ziet dit als een goede stap naar meer focus.

Het BKO-kader verlangt dat lectoren aangeven waar zij met hun onderzoek naar toe werken. Dat is de reden waarom de meeste hogescholen m.b.t. de domeinen Onderwijs, Beroepspraktijk en Kennisontwikkeling streefnormen hebben opgesteld, veelal in kwantitatieve zin. Bij het domein Educatie en Kunsten van Fontys Hogescholen is dat niet het geval. Lectoren hebben een (werk)plan, maar willen ook inspelen op de actualiteit en geen kansen laten liggen. Dat is enerzijds begrijpelijk, maar leidt anderzijds tot een situatie dat er binnen de Instituten geen bottom line is vastgesteld, dat er geen eenduidige sturingsinstrumenten zijn en dat de individuele lector (en mogelijk de directeur) bepaalt of er voldoende is gepresteerd. De uitkomst daarvan kan verschillen al naar gelang de cultuur binnen het Instituut, de ambities en de visie op de invulling van praktijkgericht onderzoek en de bezetting van de kenniskringen.

Standaard 2

De inrichting van het lectoraatsonderzoek verschilt per Instituut. Bij het Instituut FLOT zijn de kenniskringen bevolkt met veel docenten om zoveel mogelijk docenten met onderzoek in aanraking te laten komen. Aanstellingen van 0,1 fte of minder – voor een paar maanden - zijn daar meer regel dan uitzondering. Hoewel de commissie tijdens de visitatie geen klachten over deze facilitering aantroef en docent-onderzoekers hier creatief mee omgaan, kan er in deze opzet geen sprake zijn van 'focus en massa', zoals bekend een van de succesfactoren van het hbo-praktijkonderzoek.

Doorgaans wordt binnen het hbo zelfs 0,2 fte per onderzoeker als te weinig beschouwd en dat is in dit domein vaak het geval: onderzoekers hebben soms zelfs die 0,2 fte niet tot hun beschikking.

Bij het Instituut OSO is bewust gekozen om de kenniskring te laten bestaan uit onderzoekers die onderzoek doen ten behoeve van het werkveld en de eigen opleidingen, terwijl er daarnaast (gepromoveerde) onderzoekers zijn (die geen deel uitmaken van de kenniskring van het lectoraat) die werken aan gesubsidieerde onderzoeksprojecten. Vanuit de opdracht tot kennisontwikkeling lijkt dat een heldere en vruchtbare opzet, maar voor de concentratie van onderzoekscapaciteit binnen een kenniskring en voor de gewenste communicatie tussen onderzoekers, roept de effectiviteit van deze organisatievorm wel vragen op.

De mate waarin de lectoraten erin slagen externe subsidies aan te trekken verschilt aanzienlijk per Instituut. Het is bekend dat er in het educatieve domein relatief weinig middelen beschikbaar zijn. Toch is er ook een verband waarneembaar tussen de middelen die worden binnengehaald en de bemensing die daar al dan niet vanuit een Instituut wordt opgezet.

Het binnenhalen van middelen is (ook) een kwestie van strategie, zoals het lectoraat OSO bewijst. Dit lectoraat sluit met zijn onderzoek bewust aan bij een onderzoeksthema (diversiteit) waar momenteel (landelijk) behoefte aan is. Het lectoraat van FHKE heeft met zijn onderzoeksthema hoogbegaafdheid (eveneens in het kader van ‘differentiatie en omgaan met verschillen’) een subsidie verworven voor de opbouw van een professionele leergemeenschap en de inrichting van een digitale werkplaats. Daarmee wil de commissie beslist niet zeggen dat binnen het domein het kleinschalig onderzoek op scholen zou moeten worden losgelaten, maar wel dat vooral de lectoraten van met name FLOT tijd vrij zouden moeten maken om zich nader te bezinnen op de mogelijkheden om voor praktijkgericht onderzoek ook externe inkomsten te verwerven.

Lectoraten hebben inkomsten en uitgaven niet altijd uitgesplitst naar eerste, tweede en derde geldstroom. Dat maakt het voor een commissie lastig om te achterhalen wat de basisfinanciering van een lectoraat is, en daarmee de financiële stabiliteit. Overzichten worden niet exact per jaar gepresenteerd en daarom is het niet altijd duidelijk hoeveel de formatie per jaar bedraagt. Een beeld van de financiën op de langere termijn heeft de commissie niet aangetroffen en dat geldt ook voor een fundingstrategie.

Twee Instituten (FLOS en FHKE) hebben aan de lectoraten aanvullende formatie ter beschikking gesteld.

Op geen van de Instituten is er sprake van een personeelsbeleid met functiedifferentiatie voor onderzoekers. In de Kritische Reflecties nam de commissie doorgaans weinig aandacht waar voor aspecten als werving, scholing en beoordeling van kenniskringleden. Vooral bij FLOT doen gepromoveerde docent-onderzoekers (voor een deel) hetzelfde werk als andere docent-onderzoekers. Dat is voor hen zelf niet altijd bevredigend, en het Instituut (maar ook wel het domein als geheel) op hun beurt maken zo te weinig gebruik van hun onderzoekscapaciteiten en -ervaring. De commissie beveelt aan om zowel een promotiebeleid als een beleid m.b.t. postdocs op het niveau van het domein te ontwikkelen. Een en ander laat onverlet dat deze onderzoekers momenteel overkomen als een energieke en gemotiveerde groep.

Bij het lectoraat FHKE is het begeleiden van promotie-onderzoek een wezenlijk onderdeel van de activiteiten van het lectoraat. In dit Instituut wordt over de hele linie (dus ook in de onderwijsorganisatie) veel waarde gehecht aan gepromoveerde docenten.

De werklast van de lectoren is zeer groot, hetgeen ook bij eerdere evaluaties al is vastgesteld. Uit geen van de Kritische Reflecties kwam helder naar voren of dan wel hoe en in welke mate de lectoraten administratief ondersteund worden.

Docent-onderzoekers besteden soms veel tijd aan het begeleiden van studenten en andere activiteiten ten bate van het onderwijs.

Dat kan leiden tot een diffuse situatie, waarbij het niet helder is hoeveel tijd er netto voor onderzoek overblijft. Het is niet altijd duidelijk wat docent-onderzoekers precies aan onderzoek doen op het moment dat zij geen afstudeeronderzoek begeleiden en er geen sprake is van RAAK-projecten en dergelijke. Een duidelijke afbakening van taken (en van toegekende tijd) voor docent-onderzoekers zoals met name bij FLOS is gerealiseerd, zou in dat opzicht ook voor de andere Instituten te overwegen zijn.

De commissie miste vaak informatie over een aantal punten die de bedrijfsvoering betreffen, zoals het per jaar in kaart brengen van de verschillende geldstromen alsmede inkomsten en uitgaven, de borging van onderzoeksresultaten, de aanwezigheid van protocollen voor onderzoek en regelgeving m.b.t. datamanagement en privacy.

Het naleven van gedragscodes voor wetenschappelijke integriteit werd in de documentatie kort aangestipt, het lectoraat FHKE ging als enige expliciet in op de ethische dimensie van het onderzoek. Dit aspect verdient dus de nodige extra aandacht op het niveau van het domein.

Standaard 3

Alle lectoraten doen veelal onderzoek dat beantwoordt aan de voor dit domein gangbare standaarden voor goed onderzoek. Daarbij zijn er wel opmerkelijke verschillen (in de aard van het onderzoek en ook in de kwaliteit ervan) tussen de verschillende Instituten. Deze vragen om een nadere bezinning op het niveau van het domein.

Met name bij het Instituut FLOT, dat zich naar de commissie toe nadrukkelijk met het concept praktijkonderzoek profileerde, nam de commissie een wat tweeslachtige houding waar ten aanzien van bijdragen aan kennisontwikkeling. Aan dit aspect van praktijkgericht onderzoek werd in de eigen stukken en in de Kritische Reflectie beperkt aandacht gegeven en tijdens de visitatie kwam naar voren dat het Instituut op dit punt voor zichzelf niet a priori een rol ziet weggelegd. Bij nader inzien bleek dat sommige lectoraten wel degelijk ook op dit terrein enigszins actief bleken.

Standaard 4

Het domein heeft een rijkdom aan samenwerkingsverbanden, zowel extern als ook binnen Fontys Hogescholen zelf. Het werkveld wordt, geheel in lijn met de onderzoeksvisie, ingezet bij onderzoeksprojecten en krijgt van de lectoraten tal van handreikingen voor verbetering van de onderwijspraktijk. Dit vindt plaats tijdens individuele gesprekken, samenwerkingsprojecten of middels producten. Stakeholders uit het nabije werkveld geven aan dat de lectoraten voor hen van grote waarde zijn. Door het opnemen van onderwijsgevendende van buiten het domein in de kenniskringen bij FLOT en het inrichten van buitenkringen bij FLOT en FLOS krijgt de samenwerking met het werkveld structureel vorm.

De output verschilt per Instituut. Over het geheel genomen is deze kwalitatief en kwantitatief goed waar het de aspecten 'onderwijs en professionalisering van docenten' alsmede 'beroepspraktijk' aangaat.

Ten aanzien van het aspect 'onderwijs' valt op dat in dit domein klaarblijkelijk weinig studenten betrokken zijn bij het lectoraatsonderzoek. Tijdens de visitatie was één masterstudent van FLOT aanwezig alsmede een drietal pabostudenten van FHKE. Deze studenten volgden een excellentietraject.

De reikwijdte van het onderzoek en ook het geografisch bereik van het onderzoek verschilt per Instituut en dat geldt ook voor de externe profilering en de positie die de lectoraten landelijk in het educatieve veld innemen.

Het domein slaagt er goed in een aanjager te zijn van onderwijs- en systeemvernieuwingen in het educatieve veld. Daarmee is het onderzoek binnen dit domein zeer relevant. Als de verdere stap naar kennisontwikkeling gezet gaat worden kan het toonaangevend worden.

Het beoordelen van de mate waarin het onderzoek impact heeft, dus daadwerkelijk leidt tot meer inzicht in, dan wel verandering of verbetering van de beroepspraktijk, is zoals bekend lastig. Bij de lectoraten FLOT en FLOS kwam dit aspect wat beperkt naar voren, terwijl het juist bij praktijk- en praktijkgericht onderzoek de vraag is hoe onderzoeksresultaten binnen de scholen zelf kunnen worden door-gecommuniceerd en geïmplementeerd. Het lectoraat van FHKE ging wel in op dit probleem.

Onderzoeksresultaten zoals publicaties zijn soms in de portfolio's op internet te vinden, maar de toegankelijkheid naar de publicaties zelf (bijvoorbeeld in de vorm van links) is veel minder.

Standaard 5

In het domein wordt veelvuldig geëvalueerd. Het sleutelwoord in deze is 'feedback'. Deze wordt opgehaald in een veelheid van (werk) overleggen. De resultaten van de evaluaties (die vaak het individuele onderzoek betreffen) worden bij het verdere onderzoek meegenomen, maar lang niet altijd op papier gezet. Een gebrek aan administratieve ondersteuning is hier mogelijk een van de redenen van.

Het is niet duidelijk hoe de verschillende evaluaties op lectoraats- c.q. Instituutsniveau bij elkaar komen. De commissie kreeg uit de documentatie rondom de visitatie (waaronder de Kritische Reflectie) geen scherp beeld hoe PDCA-cycli werken, met andere woorden hoe planmatig evaluaties plaatsvinden en welk instrumentarium daarbij wordt gebruikt. Evenmin ontstond er goed zicht op wat de evaluaties hebben opgeleverd aan verbeteracties, hoe die zijn opgevolgd en wat het resultaat daarvan is geweest.

De commissie beveelt aan een duidelijker beleid met betrekking tot de kwaliteitszorg te ontwikkelen. Wat de commissie betreft heeft onderzoek in het werkveld naar de kwaliteit van het praktijkgericht onderzoek prioriteit.

Het instrument portfolio is binnen Fontys Hogescholen nog in ontwikkeling. De mate waarin de portfolio's worden gevuld en worden bijgehouden verschilt binnen dit domein per Instituut. Een aantal portfolio's was aantoonbaar incompleet. Er is in die gevallen klaarblijkelijk geen ondergrens gesteld en er wordt dan niet bewaakt dat de portfolio's worden

geactualiseerd. De commissie vindt het geen goede zaak dat de portfolio's zo verschillend worden ingevuld. Sommige lectoraten kunnen veel meer aan onderzoek laten zien dan zij nu doen. Met hun magere presentatie doen zij zichzelf in de ogen van de commissie te kort.

Dat het portfolio 'naar buiten toe' een goede functie kan hebben als oriëntatie op het onderzoek is evident. De vraag rijst echter wat Fontys Hogescholen precies beoogt met het instrument in het kader van kwaliteitszorg en hoe de lectoren dit zien. Wat de commissie betreft zou op het niveau van Fontys Hogescholen nader doordacht moeten worden wat men met het instrument portfolio wil bereiken, hoe die portfolio's er dan vervolgens uit zouden moeten zien en hoe kan worden geborgd dat dit ook daadwerkelijk gebeurt. Op zich is het portfolio een alternatieve, waardevolle aanpak om te laten zien wat de lectoraten hebben gepresteerd. Echter: momenteel zijn de portfolio's dus beperkt ingevuld (producten, publicaties, nieuwsberichten). Om de prestaties van de lectoraten over de volle breedte te kunnen evalueren zouden er volgens de commissie ook concrete doelstellingen en procesverslagen in moeten worden opgenomen, aangevuld met beoordelingen door derden. Op die manier zouden de portfolio's daadwerkelijk een PDCA-cyclus kunnen laten zien. Het spreekt vanzelf dat een dergelijke invulling de nodige tijd kost en dat die tijd moet worden vrij gemaakt c.q. beschikbaar moet worden gesteld.

Het instrument peer-review wordt veelal ingevuld middels gesprekken. Deze worden getuige de verslagen door betrokkenen waardevol gevonden. De verslagen geven echter ook aanleiding tot de vraag wat precies wordt beoogd met de onderlinge peer-reviews.

Het doel ervan is blijkens het document *Onderzoek en Kwaliteit – Fontys Hogescholen 2019* een kritische dialoog en dat is het soms ook. Daarmee heeft de peer-review soms meer weg van intervisie, terwijl de commissie verwacht dat zo'n instrument ook wordt ingezet voor een inhoudelijke beoordeling van het onderzoek en een afsluiting kent in de vorm van verbeteracties. Zo'n afsluiting ontbreekt veelal in de verslagen. De commissie vraagt zich bovendien af of er bij de peer-reviews geen onderzoekers/werkveldpartners van buiten Fontys Hogescholen betrokken zouden kunnen worden. De wijze waarop het Instituut FHKE de peer-review had ingevuld, was daarvan een goed voorbeeld.

De conclusie van de commissie is momenteel dat ieder Instituut/lectoraat de reviews op zijn eigen manier vormgeeft, en dat het, kortom, schort aan een eenduidige invulling van dit op zich waardevolle instrument.

De mate waarin er in de Kritische Reflectie werd gereflecteerd op het onderzoek alsmede de behaalde resultaten liep uiteen. Dat geldt ook voor de mate waarin zorg was besteed aan het presenteren en rangschikken van onderzoeksresultaten.

Eindoordeel ten aanzien van het domein als geheel: voldoende

Het is duidelijk dat er tussen de lectoraten in het domein onderling grote verschillen zijn. De commissie is verbaasd dat er zo weinig afstemming is tussen de lectoraten. Juist omdat er zulke grote verschillen zijn, zouden de lectoraten veel meer met elkaar in gesprek moeten gaan en daardoor van elkaar leren.

Dat de dislocatie tussen de Instituten daarvoor geen belemmering hoeft te zijn, bewijst het onderzoek in het Instituut Fontys Hogeschool Kind en Educatie. Ook op het gebied van ondersteunende processen zoals kwaliteit zorg kan samenwerking een meerwaarde opleveren.

Wat betreft het onderzoek zelf constateert de commissie dat er in het domein relevant en kwalitatief goed onderzoek wordt gedaan. De omvang en de kwaliteit van de output alsmede de reikwijdte ervan verschilt per Instituut. Met betrekking tot de ondersteunende processen en de kwaliteitszorg moet er, zoals uit bovenstaande samenvatting blijkt, nog veel ontwikkeld worden. Ook daarvoor geldt dat de mate waarin dat nodig is per Instituut kan verschillen. Op het niveau van het domein als geheel, is dit echter beslist een aandachtspunt. De commissie komt, alles tegenover elkaar afgewend, uit op het eindoordeel 'voldoende'.

Aanbevelingen

De commissie geeft hieronder een aantal aandachtspunten voor het domein als geheel. Het is aan het domein om op grond van deze rapportage vast te stellen welke aanbevelingen zich lenen om domeinbreed opgepakt te worden en welke aanbevelingen vooral door één Instituut ter harte genomen zouden moeten worden.

Op het niveau van Fontys Hogescholen:

- Het ontwikkelen van een personeelsbeleid met gerichte aandacht voor differentiatie en carrièreperspectieven voor promovendi, postdocs/gepromoveerden.
- Het vaststellen van een aantal prestatie-indicatoren conform het BKO-kader (met eventueel een beargumenteerde keuze in welke gevallen men zich richt op ondergrenzen).

Op het niveau van het domein:

- De ambities met betrekking tot onderzoek.
- Het (gewenste) profiel van het onderzoek, een meer gezamenlijke focus van de lectoraten en de positionering van de thema's van onderzoek ten opzichte van andere kenniscentra in het educatieve domein.
- De samenwerking van de lectoraten op de Instituten ten behoeve van het thema 'learning society'.
- De wijze waarop meer kruisbestuiving tussen de lectoraten kan worden georganiseerd en lectoren van elkaar kunnen leren aan de hand van best practices.

- De verhouding tot (wetenschappelijke) kennisontwikkeling en daarmee verbonden de verhouding tussen kortlopend praktijkonderzoek en langer lopend onderzoek dat meer generaliseerbare kennis oplevert.
- Het belang dat gehecht wordt aan de inzet van promovendi en gepromoveerden op de Instituten.
- De jaarlijkse registratie van en de sturing op eerste, tweede en derde geldstromen.
- Het ontwikkelen van een fundingstrategie voor het onderzoek.
- Het kwantificeren van uren die docent-onderzoekers besteden aan activiteiten ten bate van het onderwijs.
- De onderlinge afstemming van de basisfinanciering van lectoraten.
- Het minimum aantal uren dat een docent-onderzoeker tot zijn beschikking zou moeten hebben.
- Het afbreukrisico in de lectoraten.
- De aanwezigheid van protocollen voor onderzoek, ook op het gebied van ethiek.
- Regelgeving m.b.t. datamanagement en privacy.
- De borging van onderzoeksresultaten.
- De toegankelijkheid van publicaties en onderzoeksrapporten.
- Het volgens de BKO-normen bijhouden en categoriseren van output.
- Het meten van impact.
- De invulling/verfijning van het instrument peer-review.
- De invulling van de portfolio's.
- Het systeem van kwaliteitszorg en daarbinnen onderzoek in het werkveld naar de kwaliteit van het praktijkgericht onderzoek.

Bijlagen

Bijlage 1 Curricula vitae commissieleden

Voorzitter

Drs. Wim Boomkamp was van 2008 tot 2018 voorzitter van het College van Bestuur van het Saxion Hogeschool. Daarvoor was hij lid van het CvB van deze hogeschool, bekleedde hij diverse leidinggevende functies en was hij docent in het hbo, mbo en speciaal onderwijs.

Van 2012 tot 2018 was hij lid van het bestuur van de Vereniging Hogescholen en verantwoordelijk voor de portefeuilles Techniek, Internationalisering en ICT.

Momenteel vervult hij diverse commissariaten alsmede toezichhoudende- en adviesfuncties in de zorg, het onderwijs, de woningsector, cultuur, sport en bedrijfsleven.

Wim Boomkamp studeerde in eerste instantie in het hbo af als onderwijzer en vervolgens als gedragswetenschapper/orthopedagoog aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Commissielid

Prof. dr. Cok Bakker is onderwijskundige en religiewetenschapper/theoloog en is als hoogleraar 'Levensbeschouwelijke vorming' verbonden aan het departement Filosofie en Religiewetenschap van de Faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit Utrecht.

Daarnaast is hij op basis van detachering lector 'Normatieve professionalisering' bij het Kenniscentrum 'Leren & Innoveren' van de Hogeschool Utrecht.

Commissielid

Dr. Jan Berenst is (toegepast) taalkundige en werkte als docent en onderzoeker aan de Letterenfaculteit van de Rijksuniversiteit Groningen. Van 2010 tot 2018 was hij (ook) als lector *Taalgebruik & Leren* verbonden aan de educatieve faculteit van NHL Stenden Hogeschool te Leeuwarden. Hij publiceerde onder andere over interculturele communicatie, medische interactie, lerarenvergaderingen, relationele communicatie, taalgebruiksontwikkeling van kinderen, t2-onderwijs, klasseninteractie en geletterdheid, en begeleidde (en begeleidt) een reeks van proefschriften op die laatste vijf terreinen.

Commissielid

Dr. Peter Swinnen, componist, was als directeur van het Koninklijk Conservatorium Brussel (2008-2017) nauw betrokken bij het tot stand komen en definiëren van een Vlaams kader voor artistiek onderzoek, aansluitend bij de recente internationale ontwikkelingen. Als onderzoeker is hij op dit ogenblik vooral actief als promotor van PhD's in samenwerking met de Vrije Universiteit Brussel, gebaseerd op het bovenvermelde kader.

Secretaris

Drs. Alice Woortman-Boots had een loopbaan in het hbo en werkt sinds 2011 als secretaris vanuit haar eigen bedrijf, gespecialiseerd in praktijkgericht onderzoek in het hbo. Als zodanig ondersteunde zij op een reeks van hogescholen commissies bij de evaluatie van lectoraten en kenniscentra.

Bijlage 2 Geraadpleegde documenten

Onderzoek en Kwaliteit Fontys Hogescholen (mei 2019)

Kritische Reflecties van FLOT, FLOS, OSO en FHKE met bijlagen

Onderzoeksbeleidsplan FLOT 2018

Praktijkonderzoek als professionele leerstrategie (door Fontys uitgegeven), samenstelling S. Bolhuis (voormalig lector) en Q. Kools (lector) met bijdragen van lector Desirée Joosten-ten Brinke en enkele inmiddels ex-FLOT-onderzoekers

Tuithof, H., (red.) *Wat werkt als je samenwerkt. Voorbeelden van samenwerking tussen gammavakken*. Landelijk Expertisecentrum Mens- en Maatschappijwetenschappen / Fontys Hogeschool - FLOT 2018

Tuithof, H., Smit, E., Melisse, A., en Niewold, J., 'Wat werkt als je samenwerkt? Samenwerking tussen gammavakken in theorie en praktijk', KLEIO7 (2018)

Van Breukelen, D. van (2017), *Teaching and learning science through design activities. A revision of design-based learning*, Science Education & Communication, Delft University of Technology

Breukelen, D. H. J. van, de Vries, M. J. en Schure, F. A. (2016), 'Concept learning by direct current design challenges in secondary education'. *International Journal of Technology and Design Education* Volume 27 nr. 3 [Advance online publication. doi:10.1007/s10798-016-9357-0]

<http://www.educatieveagendalimburg.nl/bijdragen/leraren/een-app-met-een-fluisterend-oorvoor-leraren>

Van Rijt, J., en Wijnants, A., (2017). 'Taalnorm, taalwerkelijkheid en taalgevoel: De casus 'hun hebben'', *Levende Talen Magazine* 104 (7), 4-8

Onderzoek bij Fontys OSO, Visie en beleid 2015-2018

Zorgbreed, Tijdschrift voor integrale leerlingzorg, 15de jaargang, nr. 4. Juni-juli-augustus 2018

Aanvraagformulier Gedrag en passend onderwijs. Kortlopende praktijkgerichte projecten
Nationaal Regie-orgaan Onderwijs

Afstemmen op diversiteit in de klas. De ontwikkeling van een passend professionaliseringspalet voor leraren. Aanvraag RAAK Publiek Diversiteit

Ros, A. en Bergh, L. van den, *Kennisbenutting in onderzoekende scholen. Eindrapportage juli 2018. Langlopend onderwijsonderzoek 2015 –2018*

Bijlage 3 Programma visitatie

12 juni 2019	Onderdeel	Gesprekspartners
8.00-8.30	Besloten overleg commissie	
8.30-8.45	Introductie domein/instituten	Anton van den Brink, vz domein Educatie en kunsten Judith Kivits, domeinsecretaris
8.45-9.30	Gesprek directeuren domein	Instituten: FLOT, FLOS, OSO, FHKE, FHK Yvonne Visser (FLOT), Anton van den Brink (FLOS, OSO), Astrid Venes (FHKE), Karin Neervoort (FHK). Judith Kivits, domeinsecretaris
9.30-10.15	Gesprek lectoren FLOT	Instituut FLOT Lectoraat Beroepsethiek Lector: Wouter Sanderse Lectoraat Didactiek van de gammavakken Lector: Hanneke Tuithof Lectoraat Talendidactiek Lector: Anne Kerkhoff Lectoraat Technology-Enhanced Assessment (TEA) Lector: Desirée Joosten-ten Brinke Lectoraat Wendbare Onderwijsprofessionals Lector: Quinta Kools Lectoraat Werkplekleren Lector: Bob Koster
10.15-11.00	Gesprek lectoren FLOS, OSO, FHKE, FHK	Instituut FLOS Lectoraat Integratief Opleiden & Boundary crossing Lector: Frank Crasborn Instituut OSO Lectoraat Waarden van diversiteit Lector: Linda van den Bergh Instituut FHKE Lectoraat Leren en innoveren Lectoren: Anje Ros en Anouke Bakx Instituut FHK Research topic: Interdisciplinary learning strategies Research explorer: Cynthia Hathaway
11.15-12.00	Vertegenwoordigers werkveld	Lectoraten FLOT: <ul style="list-style-type: none"> • Bert van Leeuwen (OWG Tilburg), • Regie Driessen (AOS Midden Brabant), • Saskia Heunks (Trion opleidingsschool) Lectoraat FLOS: <ul style="list-style-type: none"> • Jos Gijzen (Locatiedirecteur van BC Broekhin) Lectoraten OSO en FHKE: <ul style="list-style-type: none"> • Dirk Verwijst (directeur het Mozaiek in Heeswijk Dinther) Lectoraat FHKE: <ul style="list-style-type: none"> • Linda van Elderen (leerkracht OBS De Blaak, POINT werkplaats)
12.00-12.45	Lunch commissie	
12.45-13.30	Gesprek onderzoekers/promovendi	Lectoraten FLOT: <ul style="list-style-type: none"> • Karin Verouden • Marina Bouckaert en

		<ul style="list-style-type: none"> • Jorik Arts Lectoraat FLOS: <ul style="list-style-type: none"> • Dave van Breukelen Lectoraat OSO: <ul style="list-style-type: none"> • Karin Diemel Lectoraat FHKE: <ul style="list-style-type: none"> • Rachel Verheijen, Henderijn Heldens
13.45-14.30	Gesprek docenten	Lectoraten FLOT: <ul style="list-style-type: none"> • Susanne Dirks-Trommelen, • Jefta Bego, • Willem Maurits Lectoraat FLOS: <ul style="list-style-type: none"> • Jimmy van Rijt Lectoraat OSO: <ul style="list-style-type: none"> • Marianne den Otter, • Monique Horvers Lectoraat FHKE: <ul style="list-style-type: none"> • Jack Duerings, • Nanke Dokter Instituut FHK: <ul style="list-style-type: none"> • Jan Staes
14.45-15.15	Gesprek studenten	Lectoraten FLOT: <ul style="list-style-type: none"> • Anouk van den Akker (student M biologie) Lectoraat FHKE: <ul style="list-style-type: none"> • Kim van Baarle (pabo plus student) • Yvette van Iersel (pabo plus student) Hanneke Hens (alumna MLE)
15.15-16.00	Overleg commissie	
16.00	Mondelinge terugkoppeling	Met name: <ul style="list-style-type: none"> • Directeuren • Lectoren Beleidsstaf